

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KARA
S Z E G E D

D O K T O R I É R T E K E Z É S

A Z O R O S H Á Z I Ü V E G G Y Á R

egyedi nagyberuházás gazdaságföldrajzi jelentősége Békés
megye, Orosháza város iparosításában és a magyar üvegipar
fejlesztésében.

Ambrus Pál
középiskolai tanár.

B 1444

T A R T A L O M

	<u>Oldal</u>
I. Bevezetés	3
II. Békés megye iparának jellemzése	6
1./ A felszabadulás előtti ipar	6
2./ Az ipar fejlődése a felszabadulástól 1975-ig	6
3./ A V. 5 éves terv célkitűzései az iparban	8
III. Orosháza iparának jellemzése	13
1./ A felszabadulás előtti ipar	13
2./ Az ipar fejlődése a felszabadulástól 1958-ig, a város iparosításának kezdeteig	13
3./ Az ipar fejlődése 1958 - 1975 között	14
4./ Az ipar fejlődése az 5. ötéves tervben	19
IV. Az építőanyagipari ágazat jellemzése	21
1./ Az építőanyagipari ágazatról	21
2./ Az Üveg Magyarországon	25
3./ Az Üvegipari Művekről	25
V. Az Orosházi Üveggyár egyedi nagyberuházás telepítése, felépítése, termelése	36
1./ Az Orosháza környéki földgáz jelentősége a telepítésben	37
2./ A telepítés és a munkaerőgazdálkodás kapcsolata	38
3./ A telepítés és a termék értékesítésének, felhasználásának kapcsolata	48

4./ Az Orosházi Üveggyár termeléséhez szükséges anyagok biztosításáról /1964 és 1976 évi adatok/	49
5./ Az Orosházi Öblösüveggyár egyedi nagyberuházás 1961 - 1965 között	49
6./ Az Orosházi Huzottsiküveggyár egyedi nagyberuházás kivitelezése 1970 -1974 között	54
7./ Új üzem új terméke, a Hungaropán	57
8./ Az orosházi Üveggyár termékeinek értékesítése	59
9./ KISZ védnökség és sikeres teljesítése a két egyedi nagyberuházás felett	64
VI. Az Orosházi Üveggyár, Orosháza és vonzáskörzete kapcsolata és kölcsönhatása	66
VII. Befejezés, következtetések	67
Forrásmunkák	72
Fényképmelléletek	

I. B E V E Z E T É S.

Az MSZMP. 1957-től kialakított és folytatott reális politikája, az elmúlt két évtizedben történt végrehajtása biztosította a szocializmus alapjainak lerakását, a szocialista társadalom felépítésében elért jelentős eredményeinket.

A párt gazdaságpolitikája az Alföld iparilag elmaradott területein jelentős gazdasági, társadalmi és strukturális változásokat indított el és eredményezett.

A vidéki ipartelepítés a termelőerők ésszerű és gazdaságos fejlesztését tette lehetővé. Ezt a folyamatot az MSZMP. VII. Kongresszusa indította el, és az MSZMP. KB. 1960. június 29.-i határozata gyorsította fel.

Az iparosításra kedvező hatással volt, és elsődleges telepítési tényezőt jelentett az Alföldön, Orosháza környékén nagy mennyiségben előforduló és feltárt szénhidrogénmező.

A gazdaságpolitikai célkitűzések megvalósulására kedvezően hatott a mezőgazdaság szocialista átszervezése. A nagyarányú gépesítés következtében jelentős munkaerő szabadult fel, és állt rendelkezésre. A helyi foglalkoztatás biztosítása is szükségsszerűvé tette az ipar fejlesztését.

A szocialista nagyüzemi mezőgazdaság fejlődése, a korszerű agrotechnika nyomán emelkedett a zöldség és gyümölcstermesztés. Ezzel párhuzamosan fejlődött a feldolgozóipar, a konzervipar, amely igényelte a korszerű tartósítás, csomagolás biztosítását.

Ehhez pedig nagymennyiségű konzervüvegre volt szükség.

A lakásépítési és járműprogram megvalósítása is nagy mennyiségű siküveget igényelt. A megnövekedett keresletet a hazai üvegipar az 1960-as években meglévő kapacitással nem tudta kielégíteni. Több esetben a hiányzó üvegféllekből jelentős behozatalra volt szükség, amely nagy megterhelést jelentett a népgazdaságnak.

A párt megalapozott gazdaságpolitikája, a telepítési tényezők és a megnövekedett igények alapján született meg a döntés 1961-1965 között az Orosházi Üblösüveggyár, és 1970-1974 között az Orosházi Huzottsiküveggyár felépítésére.

Mind a két építkezés a kormány kiemelt egyedi nagyberuházása volt. A KISZ. Békés megyei Bizottsága mindkét beruházás felett védnökséget vállalt, amelyet eredményesen teljesített.

A két beruházás Orosházi Üveggyár elnevezéssel üzemel. Jelentősége kiemelkedő Békés megye és Orosháza iparosításában és a magyar üvegipar fejlődésében.

Jelzi ezt mindenekelőtt nagysága és ez a megye legnagyobb ipari termelőüzeme és az Üvegipari Művek legnagyobb gyára. Az Orosházi Üveggyár Közép-Európa egyik legnagyobb, legkorszerűbb, automatizált üveggyára.

A gyár közel másfél évtizedes története politikailag és társadalmilag is nagy jelentőségű. Létrejöttek és eredményesen működnek az üzemi párt és társadalmi szervezetek. Politikai, gazdasági és társadalmi tényezők együttes hatása eredményeként tudatos, tervszerű folyamatban kialakult a szocialista típusú nagyüzemi munkásság. Méltó folytatója a Viharsarok forradalmi és munkásmozgalmi hagyományainak. A gyár politikai élete, termelése sokoldalú és egyre bővülő kapcsolatot, együttműködést alakított ki Orosháza várossal és vonzáskörzetével. Termelésével hozzájárul a párt gazdaságpolitikájának eredményes végrehajtásához, a dolgozók életszínvonalának állandó növeléséhez.

Az Orosházi Üveggyár a párt vidéki ipartelepítési politikájának az eredménye.

Ez a gyáróriás a szocializmus alapjai lerakásának időszakában született. Ma együtthalad a fejlett szocialista társadalom építésével. Másfél évtizede szolgálja a párt politikáját, a népgazdasági érdekeket, biztosítja dolgozói egyre szebb, boldogabb életét.

Doktori értekezésemben arra törekszem, hogy az Orosházi Üveggyár másfél évtizedes történetét összegezzem.

Az összefüggések egy-egy oldalának elemzésével azt a jelentőséget kívánom kimutatni, amelyet a gyár betölt Békés megye és Orosháza iparában, az Üvegipari Művek működésében. Összegezése a gyár felemelő, sikerekben gazdag, sok gondot, problémát a termelésben és a mozgalmi életben eredményesen megoldó és legyőző másfélévtizedes történetének.

II.

Békés megye iparának jellemzése.

1./ A felszabadulás előtti ipar Békés megyében.

A kapitalista termelési viszonyokon elmaradott ipari bázis alakult ki a megyében. Döntően a kézműipari jellegű, erősen szétszórt kisipar és háziipar dominált. Működésükre a javító szolgáltató tevékenység volt jellemző. Alacsony volt a koncentrálttság, egy-egy kisipari műhelyre 3 foglalkoztatott jutott.

A 3-5 főt foglalkoztató mesterek száma 600 volt. 20 főnél több munkással dolgozó ipari üzem 42 volt a megyében. Gyáripari jellegű ipari üzem 22 volt. Nagyüzem alig volt, hiszen a legnagyobb a békéscsabai kötszövőgyár munkáslétszáma sem érte el az ezret, a többi pedig a 300-at sem.

Nagyüzemi méretű termelés folyt az élelmiszeriparban: a malomiparban, cukoriparban és a húsfeldolgozóiparban. A könnyűiparban a textilgyártás, selyemfonás és a szőnyegszövőés sorolható ide. Jó híre volt a nyomdaiparnak. Az építőanyagiparban a téglagyárak említhetők meg.

A felszabadulás előtt közvetlenül az üzemi munkáslétszám 14.000 fő volt. A megyében a keresők 7 %-a végzett ipari tevékenységet.

2./ Békés megye ipara a felszabadulás után.

1944. szeptember 23.-án Battonya felszabadításával kezdődött hazánk felszabadítása. Békés megye az ország teljes felszabadulása előtt hat hónappal, 1944. október 6.-án a Szovjet Hadsereg összehangolt hadművelete nyomán szabadult fel. Az ipari üzemek a helyreállítás után folytatták a termelő tevékenységet.

A megyében 1948-49-ben az államosítás 12 olyan ipari üzemet érintett, ahol 100 főnél többet foglalkoztattak, továbbá 50 olyan kisüzemet, ahol összesen 400-an dolgoztak. Az államosítással köztulajdonba kerültek a legfontosabb ipari termelőeszközök.

Létrejöttek a szocialista jellegű termelési viszonyok. Elkezdődött a szocialista iparosítás. 1950-1954. között évi 8.5 millió ft. ipari beruházásra került sor. Néhány év alatt a munkáslétszám jelentősen - 7000 fővel - nőtt, s az ipari üzemekben 21.000 munkás dolgozott.

Békés megye ipari fejlődésében nagy jelentőségű volt az MSZMP. VII. Kongresszusának határozata az Alföld iparosítása érdekében, amely a következőket fogalmazta meg:

"A II. ötéves tervben tovább kell folytatni az ország iparosítását. Ez biztosítja a jövőben is az újonnan munkába lépő és a mezőgazdaságból felszabaduló munkakerő foglalkoztatását, az ipari és mezőgazdasági termelés terjedelmének és műszaki színvonalának szakadatlan emelkedését és a dolgozók jólétének állandó növelését.

A népgazdaság fejlesztésének tervezésénél figyelembe kell venni a népgazdaság egyetemes érdekeivel együtt az ország egyes vidékeinek helyzetét is. Helyes ipartelepítéssel az iparilag elmaradott területeket, mindenekelőtt az Alföldet fokozatosan iparosítjuk. A beruházásoknak a II. ötéves tervben elő kell segíteniük a termelőerők, ezen belül pedig elsősorban az ipar arányosabb területi elhelyezkedését. A II. ötéves tervben növelni kell a vidéken lévő ipar részarányát.

Az ipar területi elhelyezkedésénél célul kell kitűzni, hogy a vegyipari, gépipari, építőipari, könnyűipari és élelmiszeripari üzemek létesítésével növekedjék a tervidőszak alatt az iparban elmaradott vidéken, elsősorban az Alföldön a foglalkoztatott munkások aránya."

A párt marxista- leninista politikája, a gazdaságpolitika helyes kialakítása, 1957-1975 közötti ipari beruházásra fordított 30 milliárd forint nagy lendületet adott és dinamikus fejlődést biztosított a megye iparának. Új ipari üzemek épültek és számos üzem rekonstrukciójára került sor. Az új létesítmények belépésével jelentősen bővült az ipari termékek köre, s ezzel a megye részaránya az ország termelésében fokozatosan növekedett.

Az iparosítás jelentős eredménye az ipari koncentrációs folyamat fejlődése, és a munkásság számának növekedése.

Jelenleg a megyében 81 gyár 1000 főnél többet foglalkoztat. A munkások 57 %-a 500 főnél több munkást foglalkoztató üzemben dolgozik. A megye 400 ipari üzemében 70.000 munkás dolgozik, az aktív keresők több mint 50 %-a.

Az ipari állóeszközállomány értéke 9.5 milliárd Ft. Az ipari foglalkoztatottak 40 %-a szakmunkás képesítéssel rendelkezik. A párt vidéki ipartelepítési politikája Békés megyében jelentős eredményeket hozott. Új ipari üzemek épültek, új iparágak honosodtak meg. Átalakult a megye gazdasági szerkezete, foglalkoztatási strukturája.

A munkásság létszámával és szervezettségével élen jár a szocialista építőmunkában. Növekvő aktivitással vesz részt a párt állami, társadalmi szervezetben, szocialista brigádokban és munkaverseny mozgalmakban. Sokoldalúan erősíti és fejleszti a párt szövetségi politikáját.

/ 1., 2. ábra /

3./ Az 5. ötéves terv célkitűzései az iparban.

Az 5. ötéves terv Békés megyei fejlesztési céljait alapvetően az országos gazdaságpolitikai célok határozzák meg, amelyeket a Párt XI. Kongresszusa fogadott el. Ennek figyelembevételével a megye sajátos helyzetét is alapul véve a Békés megyei Pártbizottság az 5. ötéves tervkonceptió fejlesztési célkitűzései közül két feladatot külön is kiemelt.

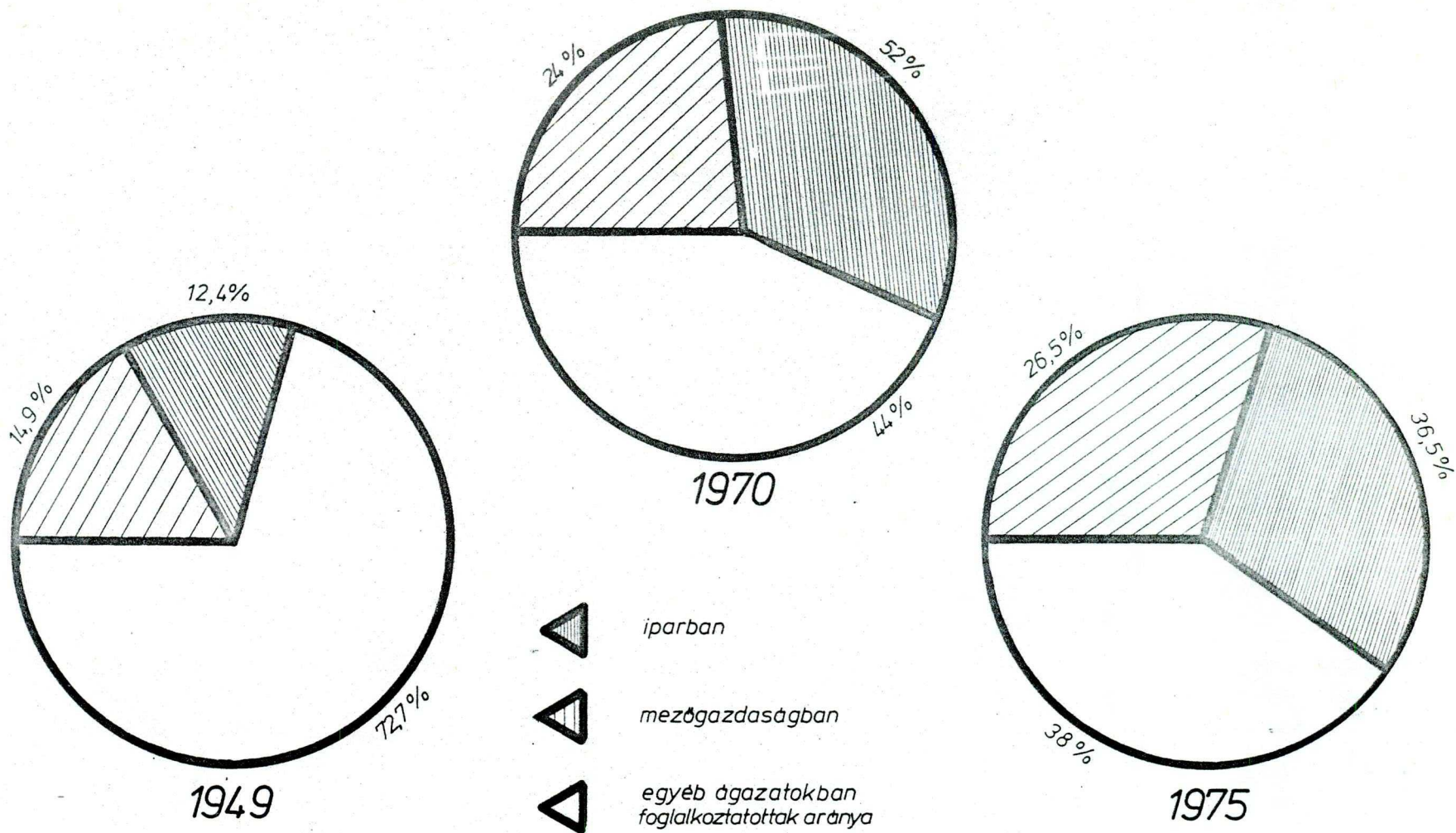
- a./ A 2. 5téves terv időszakában a mezőgazdaságcentrikusság, a 3. 5téves terv időszakában már iparcentrikusság jellemezte a megye fejlesztési törekvéseit. A 4. és különösen az 5. 5téves terben már az ipar, a mezőgazdaság együttes, intenzív fejlesztésével kellett és kell a fejlődést biztosítani.
- b./ A megye iparosításának folyamata nem ért véget, azonban abba a fejlődési szakaszba lépett, amikor az extenzív szakasz befejeződött. A megyében is előtérbe kerül a telepítés és iparfejlesztés intenzív módszere, amelyben elsősorban a már meglévő ipari bázisokat fejlesztik, és bővítik. Ezt a törekvést kell érvényre juttatni minden egyes üzemben és megyei méretekben is.

A fejlődés biztosítása érdekében a következő időszakban az alábbi fő feladatok végrehajtása szükséges:

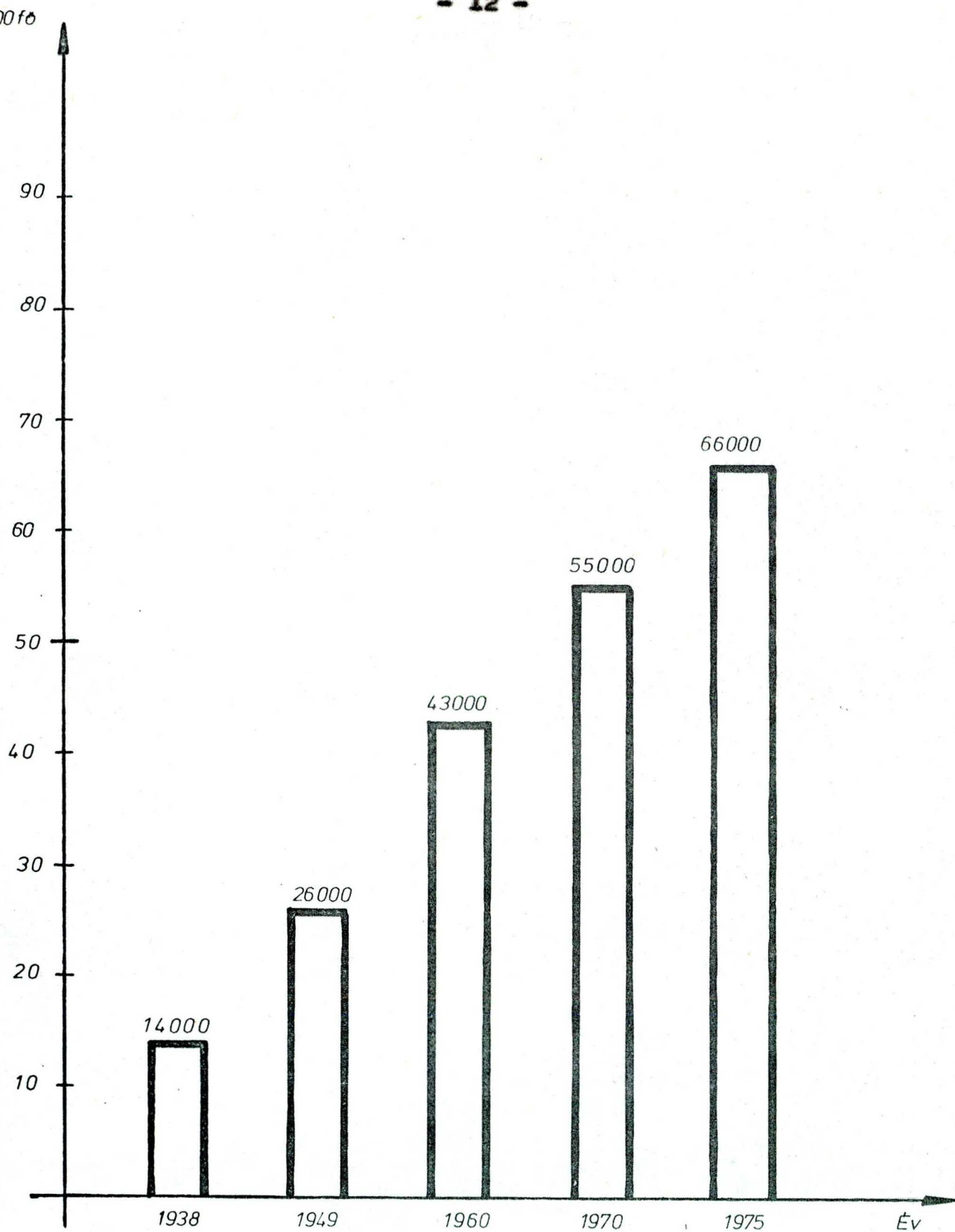
- Az iparban a hatékonyság növelése mellett változatlanul fontos feladat a kevésbé fejlett területek gyorsabb iparosítása, a foglalkoztatási gondok megoldása. / szeghalmi és mezőkovácsházi járás/
- A megyeszékhelyen, a többi városban, valamint a megye déli és északi részén olyan mértékben és módon kell az iparosítást végrehajtani, hogy mérsékelje, majd megszüntesse az elvándorlást. Biztosítsa a munkahely és a lakóhely egységét. Ennek során figyelembe kell venni a meglévő és a mezőgazdaság fejlődése mértékétől függően felszabaduló munkaerő elhelyezését.
- További feladat a gyártástechnológia, a gyártmányszerkezet korszerűsítése, az elavult technika kicserélése, a műszaki színvonal emelése, az azonos iparághoz tartozó hasonló technológiával, gépekkel dolgozó gyárak, üzemek kooperációs tevékenységének fejlesztése, erősítése.

- Folytatni kell az építőanyagipar, a vas- és műszeripar, könnyű- és élelmiszeripar rekonstrukcióját. Az ipari termelés növekedési üteme várhatóan az előző tervidőszakhoz mérten mérsékeltebb, évi 6-8 %-os lesz. Az iparszerkezete nem változik meg lényegesen.
- Az építőipar fejlesztése a megye gazdasági fejlődésének kulcskérdése. Az építőiparra a tervidőszakban nagyobb volumenű feladatok elvégzése vár.

1. ábra. Békés megye foglalkoztatási szerkezetének változása.

2. ábra. Az iparban foglalkoztatottak létszámának alakulása Békés megyében.

III.

Orosháza iparának jellemzése.

Orosháza Békés megye második legnagyobb lakosságszámú települése, országosan a 26. helyen áll.

Az ország legnagyobb falujaként ismerték meg. 1946. január 1-től városi rangot visel, vonzaskörzete és földrajzi fekvése alapján középfoku regionális szerepkört ellátó központ. Vonzaskörzetében 150.000 ember él.

1./ Ipar a felszabadulás előtt Orosházán.

A felszabadulás előtt a mezőgazdaság egyeduralkodó volt. Az ipari jellegű területen működő baromfi feldolgozó, téglagyár, malom, szeszfőzde, nyomda, gépipari kisüzem, faipari és építőipari üzem. A munkások létszáma 1000 fő volt. A lakossági szükségletet kielégítő kisiparban hetven szakmában 1500 önálló kisiparos, 786 segéd és tanonc dolgozott. Összesen Orosházán közvetlenül a felszabadulás előtt az ipari jellegű termelésben foglalkoztatottak száma 3286 fő volt.

2./ Orosháza ipara a felszabadulás után 1958.-ig.

Orosháza a megyével egyidőben 1944 október 6.-án szabaddult fel. Az október 14.-én megalakult MKP. helyi legális szervezete vezetésével gyorsan helyreállt a rend, a normális élet, s megindult a termelés az ipari üzemekben is.

Az ipar fejlődése és az ipari foglalkoztatottak számának növekedése három módon történt: államosítással, kisipari termelőszövetkezetek és új ipari üzemek létrehozásával. Az államosítás a város ipari üremeiben 1950-ben fejeződött be, amely után a fejlődés feltételei fokozatosan jöttek létre. Ekkor a legnagyobb ipari üzem a Baromfifeldolgozó Vállalat volt 350 dolgozóval. Itt történt a felszabadulás utáni első beruházás 1949-1950-ben, melynek összege 4,5 millió ft. volt.

Az ipari fejlődés jelentős területe volt a kisipari termelő szövetkezetek megalakulása és termelése. Megalakult 6 kisipari termelőszövetkezet, amelyből 3 vasas szakmában jött létre.

Az alapítók jelentős része baloldali beállítottságú kisiparos volt. A vasipari szakmában működő kisipari termelőszövetkezeteknek szerepe volt a későbbi iparosításban is, mert kiképezték azokat a munkásokat, akik a szükséges szakmunkás háttérrel biztosították.

A fentiekkel együtt új ipari vállalatok létrehozására is sor került. Megkezdte a termelést az Orosházi Vas és Kályhaiipari Vállalat és az Orosházi Faipari Vállalat. Termékekkel helyi és részben országos szükségleteket elégítettek ki.

Szerepük volt a foglalkoztatási gondok enyhítésében és ugyancsak az 1960-as évek iparosításának segítségével. Ebben az időszakban az ipar fejlesztésére 30 millió forintot fordítottak. A város fejlődése szempontjából az ipar fejlődése jelentős volt. Az iparban foglalkoztatottak száma elérte a 4100 főt. Ez az előrelépés enyhítette a foglalkoztatási gondokat, hozzájárult az üzemekben a munkakörülmények és a szociális ellátás javításához.

3./ Orosháza iparának fejlődése 1958-tól 1975.-ig.

1958. Orosháza ipari fejlődésében jelentős korszakhatár. Az MSZMP. általános politikájára alapozva, a központi és a városi párt és tanácsi szervek tervszerű, tudatos törekvése eredményként létrejöttek a nagyarányú iparosítás feltételei.

Ebben a két évtizedes dinamikus folyamatban új ipari üzemek létesültek, új iparágak és szakmák honosodtak meg. Átalakult a város gazdasági szerkezete, foglalkoztatottsági struktúrája. A szocialista iparosítás politikai, gazdasági, társadalmi hatása és következményei érvényesültek és kibontakoztak.

Az MSZMP. Országos Bizottsága ebben az időszakban az elért eredményekre építve meghatározta a tennivalókat a további iparosításban, a foglalkoztatás növelését biztosító munkahelyek létesítésében. A helyi törekvések szinkronban voltak a vidéki ipartelepítést előíró kongresszusi határozattal, és az MSZMP. KB. 1960. június 29.-i határozatával, amely a vegyipar fejlesztéséről, az építőipar feladatairól és az ipartelepítés helyzetéről szólt. A határozatból az ipartelepítéssel kapcsolatos részt idézem:

" A felszabadulás óta végbement fejlődés változást eredményezett a termelőerők és ezen belül az ipar területi elosztásában is. 1960-ban az iparban foglalkoztatottaknak már csak 45 %-a dolgozik a fővárosban.

Az ipar területi elhelyezkedésének megváltoztatása a vidéki területek iparosítása feltétlenül szükséges, mert a vidéki lakosság anyagi-kulturális színvonalát emelnünk, a város és a falu közötti lényeges különbséget csökkentenünk kell. Az ipari termelés szerkezetének gazdaságosságát ezzel is bővítenünk kell, hogy a termelőszervezeteket közelebb vigyük a nyersanyaglelő helyekhez és a felhasználókhoz. Emellett iparunk jelenlegi területi elhelyezkedése következtében járnak el rendszeresen Budapestre és iparral rendelkező más városokba dolgozni. Magas a lakosság belső vándorlása. Igen nagy mértékű a lakóhely és a munkaterületi szétválás. Szilósítja a helyzetet, hogy az iparosítás szempontjából elmaradt területek egyben az ország legnagyobb természetes szaporodást felmutató vidékei".

Más részében a határozat a következőket tartalmazza:

" A VII. Kongresszus határozatai előírták, hogy a második ötéves terv beruházásai segítsék a termelőerők, ezen belül az ipar arányosabb elhelyezkedését, növeljék a vidéken lévő ipar részarányát, az Alföldön emelkedjék az iparban foglalkoztatott munkások száma."

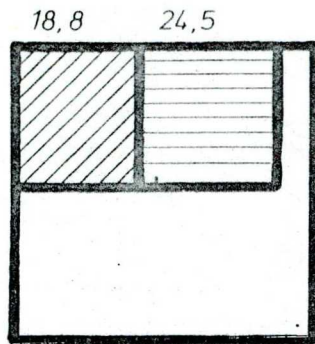
Ezeknek a gazdaságpolitikai célkitűzéseknek a megvalósítását nagymértékben elősegítette és az ipartelepítés döntő tényezőjévé vált, hogy 1958-tól megkezdődött és igen intenzíven folyt Orosháza környékén a földgáz és kőolaj tároló mező kutatása, feltárása, kitermelése. A kőolaj és földgáz bányászattal jelentős, új iparág született. A kitermelt szénhidrogén, mint korszerű energiahordozó meghatározó szerepet töltött be az iparfejlesztésében, iparosításban a város urbanizálódásában.

Az iparosítás eredményeként további új iparágak települtek a városban: az üveggyártás, ruhaipar, röntgengkészülékek gyártása.

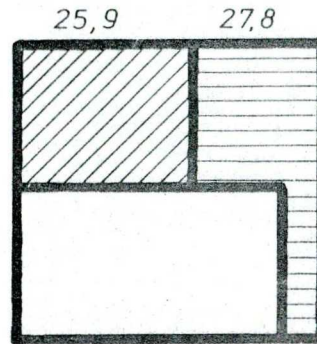
Továbbfejlesztettek a meglévő ipari üzemek is, mint a gépipar, faipar, malomipar, tejipar, sütőipar. A magánkisipar is mérsékelten fejlődött. Míg 1957-ben 313 kisiparos volt, jelenlegi számuk eléri a 459 főt. A lakossági szolgáltatásban 53 szakmunkában vesznek részt.

Orosházán a mintegy két évtizedes iparosítás során 5 milliárd ft. beruházására került sor, az ipar 1976-ban 4,5 milliárd ft. termelési értéket állított elő. A 18.000 munkaviszonyban lévőből 12.000 főt az ipar foglalkoztat, négyszerese az 1945.-i létszámnak. Közülük 40 %-a szakmunkás. Az ipar állóeszközlománya 4,3 milliárd Ft. Az ipar megoszlása: 90 %-a állami ipar, 3,5 %-a tanácsi ipar, 6,5 %-a szövetkezeti ipar. Az ipar koncentráltságát mutatja, hogy a munkások 62,6 %-a 9 olyan üzemben dolgozik, ahol a létszám 500 főnél több. A vonzáskörzetből bejár Orosházára az ipari üzemekbe dolgozni 3000 fő.

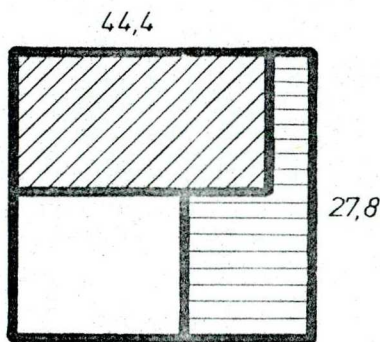
Az ipar Orosházán vezető és meghatározó népgazdasági termelő ágazat lett. Termelési értéke hatszorosa a fejlett szocialista mezőgazdaságénak. Az iparban dolgozik a munkaviszonyban lévők 55 %-a, a mezőgazdaságban 19 %-a. A szocialista iparosítás Orosházán nagy eredményeket hozott a gazdaság szerkezetének és a foglalkoztatás strukturájának kedvező átalakításában. Érvényre juttatta a párt politikáját a szocializmus építésében, a dolgozók életszínvonalának állandó növelésében. Jelenleg megnőtt a munkásság létszáma, társadalmi és politikai szerepe, sulya, az ipari üzemek és a város életének minden területén.

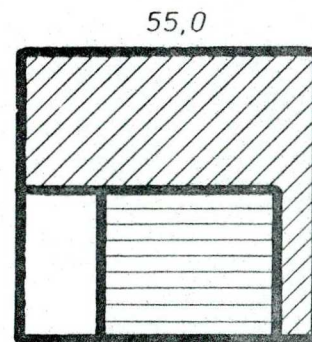
1949

1960

1970

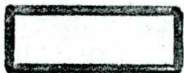

1975

Jelmagyarázat :

ipar részaránya

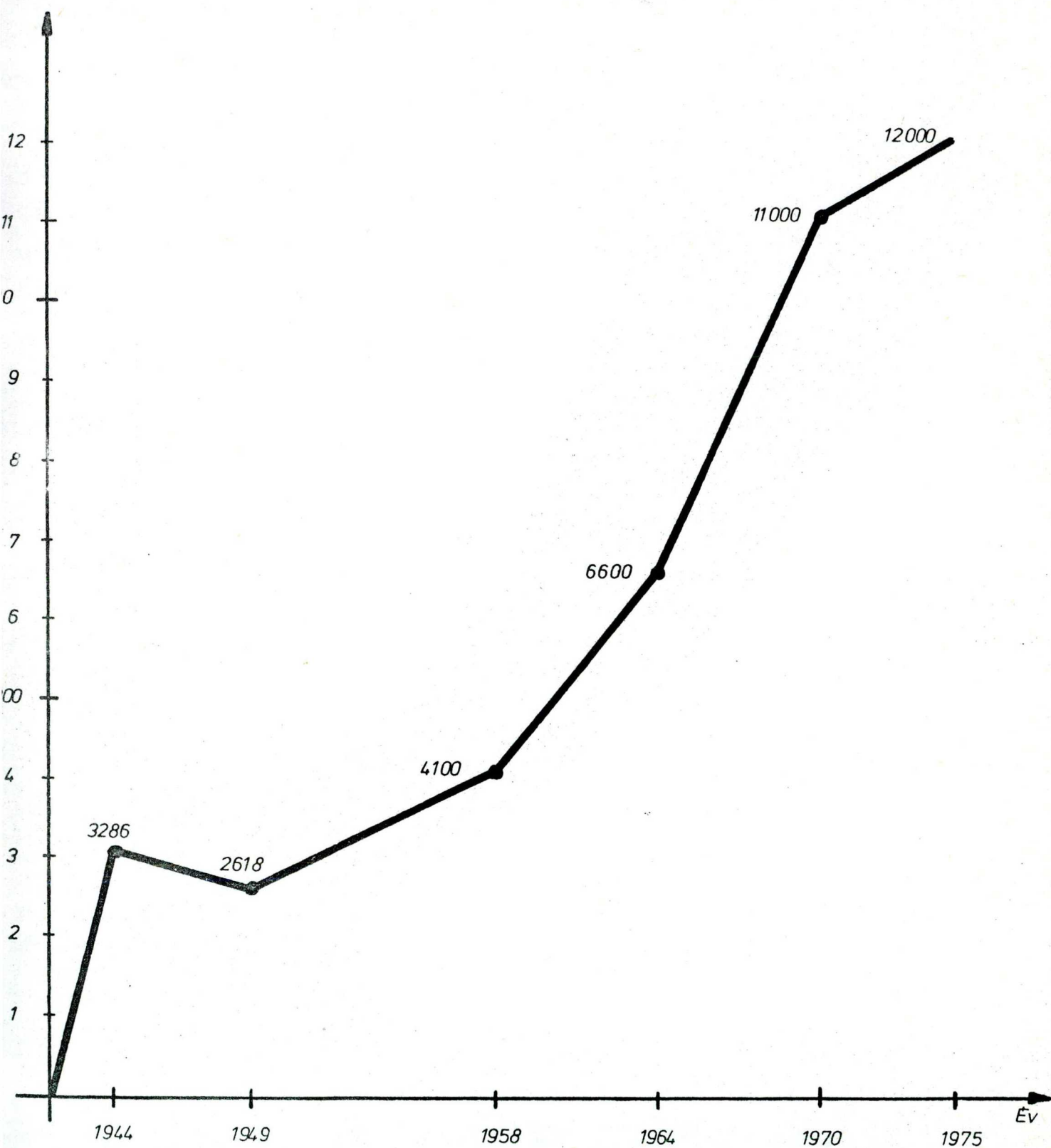
mezőgazdaság részaránya

egyéb területek részaránya

3. ábra. Orosháza foglalkozási strukturájának változása.

tszám / 1000fő

4. ábra. Az iparban foglalkoztatottak létszámának alakulása Orosházán.

4./ Az ipar fejlődése az V. 5téves tervben.

Orosháza ipari fejlődése 1958-tól, jó alapot jelentett a reális politikai célkitűzésekhez és végrehajtható feladatok meghatározásához az 5. 5téves terv időszakára.

A terv alapját a XI. pártkongresszus és az MSZMP. KB. 1975. novemberi határozata, továbbá az MSZMP Békés megyei Bizottsága által jóváhagyott "Békés megye 5. 5téves Terve" és a város helyzete, sajátosságai képezték az alapját.

Az MSZMP Orosházi Városi Bizottsága az "Orosháza Város 5. 5téves Terve" dokumentumában a terv fő gazdaságpolitikai célkitűzéseit az alábbiakban határozta meg:

- valamennyi gazdasági ágazatban feladat a hatékonyság növelése, a termelési szerkezet korszerűsítése, a műszaki színvonal emelése.
- gyorsabb ütemben kell növelni a munka termelékenységét, fokozni az üzem és munkaszervezés színvonalát, az élőmunkával való ésszerűbb gazdálkodást.
- fokozni kell az exportképes termékek gyártását, elsősorban az üvegiparban a gépiparban és élelmiszeriparban.

A jóváhagyott terv szerint az ipari termelés a tervezési időszakban 38-40 %-kal nő, az évi növekedési ütem 8 %. Az ipari termelési értéke 1980-ban meghaladja a 6 milliárd Ft-ot. A termelés fejlődésében a korábbi két évtizedre jellemző extenzív fejlesztés új szakasz váltja fel: az intenzív fejlesztés.

A termelőágazatokon belül az üvegipar, gépipar és baromfiipar fejlesztése a fő feladat. Csökkenteni kell az ipari üzemek szétszórtságát. Fejlesztés az e célra kijelölt északi és déli ipartelepen történjen.

A terv a foglalkoztatottak számának minimális növekedésével számol. A jelezhető munkaerőigényt elsősorban a város vonzáskörzetéből kell biztosítani.

Az ipar fontos feladata, hogy a tervezési időszakban az export növekedési üteme haladja meg a termelés növekedési ütemét.

Igény olyan termékek előállítására, amelyek a nemzetközi piacon is értékesíthetők a népgazdasági érdekeket szolgálva.

Az ipar szerkezete és a foglalkoztatottsági struktúra alapvetően nem változik. Az üvegipar és az olajbányászat meghatározó szerepe mellett nő a gépipar és az élelmiszeripar súlya. E két ágazat fejlődési üteme meghaladja az ipari termelés növekedési ütemét.

Elkezdődik az Alföldi Kőolaj és Gázipari Gépgyár új telephelyének építése, befejeződik a Kazángyártó és Építő Ipari Szövetkezet telephelyének építése. Az élelmiszeriparban felépül a gabonaipar 3000 vagonos tárolótere és 560 vagonos előkészítő telepe, új kenyérgyár, évi 12.000 db sertés feldolgozására képes húsfeldolgozó üzem, a BOV hűtőtárolója.

A terv az élelmiszeripari ágazatban az üvegiparban az üblös a hengerelt és a síkúveg termelés fejlesztését írja elő. Tovább kell növelni a síkúveg feldolgozását. Részben beruházásra, részben intenzív fejlesztésre kerül sor 900 millió Ft értékben, amely a gyártástechnológia korszerűsítésével változatlan létszámmal biztosítja a termelési érték növekedését az 1975. évi 1 milliárd Ft-ról 1,4 - 1,5 milliárd Ft-ra.

Az Orosházi Városi Tanács az előző tervciklusban 747 millió Ft bevétel felett rendelkezett, ugyanez a pénzügyi lehetőség az 5. 5 éves tervben 877 millió Ft.

Ebből a fejlesztési alap 333 millió Ft. 58 %-kal több a 4 5 éves tervhez viszonyítva.

A fejlesztési alap felhasználásában kiemelten szerepel a lakásprogram, /1000 lakás/ gyermekintézmények építése /búlsóde, óvoda, általános iskola/ egészségügyi és kereskedelmi beruházások, Gyopáros fürdő nagyobb ütemű fejlesztése.

IV.

Az építőanyagipar és az üvegipari művek
jellemzése.

1./ Az építőanyagipari ágazatról.

1948. áprilisában az Iparügyi Minisztériumnál megalakult a Mész-Cement- Üvegipari Igazgatóság, amely közvetlenül irányította a vállalatokat.

1948. szeptemberében 3 ipari központ alakult:

- Mész- és Cementipari Központ,
- Üvegipari Központ
- Finomkerámiai Központ

1950. december 31.-én a Nehézipari Minisztériumhoz /1949 óta/ tartozó ipari központok megszűntek, az üveg és kerámiaipar irányítását a Könnyűipari Minisztérium 18 sz. Üveg és Finomkerámiaipari Főosztályán vette át.

1952.februárjában megalakult az önálló Építőanyagipari Minisztérium, valamennyi iparágat különálló igazgatóság fogta össze.

Az iparigazgatóságok az ipari nagyvállalatok 1963-ban történt alapításáig lényegében változatlan funkcióval működtek.

Az építőanyagipar termelési volumene 1975-ben 19,6 milliárd Ft., amelyet az ÉVM. vállalatai állítanak elő. A foglalkoztatottak száma 79.931 amelyből 89,4 %-a dolgozik ÉVM. vállalatainál.

- Az építőanyagipari ágazat az iparon belül az ÉVM-hez tartozik.

Az ágazathoz tartozó iparágak:

- Téglá - cserép - tűzállóanyagipar,
- Kő - és kavicsbányászat,
- Mész - és cementipar
- Betonelemgyártás
- Hő - hang és vízszigetelőanyagok

gyártása.

- Azbesztcementipar
- Finomkerámiaipar
- Üvegipar

Az ágazati irányítását az ÉVM. látja el, amelynek felügyeleti hatásköre egyben a termelés 90 %-át reprezentáló vállalatokra terjed ki. Az ágazat adja az ipari termelés 4,8 %-át, itt dolgozik a szocialista iparban foglalkoztatott létszám 4,7 %-a, a bruttó értékhez számított termelőeszközök 5,5 %-át köti le.

Az építőanyagipar alapvető feladata, hogy a népgazdaságot, ezen belül az építőipart folyamatosan elegendő mennyiségű és minőségű korszerű igényeknek megfelelő építőanyaggal lássa el.

A hazai szükségleteket maradéktalanul ellátni nem tudta, ezért jelentősen megnőtt a kiegészítő import aránya. Az építőanyagipari beruházásokra biztosított lehetőségek nem voltak elegendők a termelés elengedhetetlen korszerűsítésére. Ennek felismerése nyilvánult meg a 60-as években, különösen a III. és IV. 5 éves terv építőanyagipari előirányzataiban, amelynek eredményeként az építőanyagipar fejlesztése meghaladta az építőipar fejlesztésének ütemét. Többek között két új cementgyár /Berement, Hajdúcsaba/ egy új üveggyár épült /Oroszáza/.

Az építőanyagipari beruházásokat az állam jelentős támogatásban részesítette /egyedi nagyberuházások, nagy összegű állami támogatás, állami kölcsönök/, a vállalatok pedig további kedvezményeket kaptak /amortizációk 100 %-ának elengedése, kedvezményes hitel/.

- Az államosítást követően megszervezett építőanyagipart az elavult kisüzemi gyártástechnológia, a rendkívüli fizikai munkaigény és szervezeti széttagoltság jellemezte. A termelés mennyiségi növelése két úton ment végbe:

- az üzemek rekonstrukciója útján, amely egyben a termelés koncentrációjával is járt, amelyet elősegített a menetközben végrehajtott profilizálás.
- új üzemek felépítésével, amely azonban csak az 1960 utáni fejlődésre jellemzők.

1950 - 1960 között csupán négy jelentős üzem épült, kezdte meg a termelést: az Uzsi Kőbánya, a Mályi Téglagyár, a Magnezitipari Tűzállóanyaggyár, és a Helyőcsabai Cementgyár. Ez utóbbi már elkészültekor - a kényszerűségből választott aknakemencés technológiai miatt - korszerűtlen volt.

Az 1960-as évektől az elmúlt 17 évben jöttek létre az Építőanyagipar legnagyobb, korszerű üzemai: az új épületelemgyár, a Dunai Cement és Mészmu, az Orosházi Öblös és Huzott Sikőveggyár, az Alföldi Porcelángyár, számos új téglagyár. Ekkor fejeződött be a kőbányászat teljes gépesítése, amely az 1970-es évekre a termelés nagyrányu növekedését és a foglalkoztatott létszámnak 2500 fővel történt csökkenését eredményezte.

Mindezek mellett azonban a termelés növekedésének döntő tényezője volt az építőanyagipar dolgozóinak áldozatos munkája, amely a munkahelyeken a kitűzött termelési feladatok teljesítésében, a kibontakozó szocialista munkaverseny és brigádmozgalom kiemelkedő eredményeiben nyilvánult meg. Az elmúlt 20 év alatt az építőanyagiparban 300 %-kal nőtt a termelékenység.

Egészében az építőanyagipari termelésének növekedése 1965-ig közel azonos volt a szocialista ipar termelésének növekedési ütemével, míg 1965 után elmaradt attól. Ez okozta azokat az ellátási feszültségeket, amelyek abban az időben jelentkeztek. Az építőanyagipar fejlődésének lelassulását előidéző főbb okok vizsgálata alapján a következő megállapításokra juthatunk:

- az ún. klasszikus építőanyagok termelése elmaradt az átlagos termelési ütemtől, ebben döntő szerepe volt annak, hogy a beruházások ezeken a területen elmaradtak a szükségletektől.

- az elmaradás behozását célzó - részben gyorsított ütemben megvalósított - beruházások hozama elmaradt a programban elvártaktól /DCM, téglagyárak/
- az elégtelen műszaki- technológiai fejlődés következtében különösen az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése után a változatlanul nehéz, fizikai erőlkifejtést igénylő iparágakban a munkaerőhiány jelei mutatkoztak.
- továbbá a változó piaci körülmények, a kereslet alakulása és a természeti tényezők.

A fejlődés vázolt alakulása jól szemlélteti azokat a változásokat, amelyek az építőanyagipar belső szerkezetében végbementek. Szembeütlő három iparág - a betonelem gyártás, az üvegipar és a finomkerámiaipar - átlagon felüli fejlődése, amely egyben azt is eredményezte, hogy a többi hagyományos építőanyagokat előállító ágazaton belüli részaránya csökkent.

2. Az Üveg Magyarországon

Honnan ered az üveg, amelynek felhasználása a csomagolástól az építészetig, az elektrotechnikától az orvostudományig több tucatnyi területre terjed ki. A válaszáért több ezer évre kell visszamennünk. A természetben előforduló, vulkanikus eredetű üveget már a kőkorszakban élő emberek ismerték, használták. Mesterséges üveget először a kisázsiai kultúrában állítottak elő az időszámításunk előtti ötödik évezredben. A legrégebb építészeti üvegeket a rómaiak korából, az időszámítás előtti első századból valók. A csillógó fényű üveget viszont a velenceiek állították elő a középkorban. Az ezt követő évszázadokban honosodott meg az üvegyártás Európában. Hazánkban a XVIII. század elejéről van erre vonatkozó írásos emlékünks Parádról. A XIX század ipari forradalmi lendületet adott az üvegyártás fejlődésének.

3. Az Üvegipari Művekről

A felszabadulás után 1948 októberéig, az államosításig a tőke érdekeltsége képviseletében a Hazai Mechanikai Palackgyár Rt. üzemeltette az üvegyárakat. Az államosítással 1948 októberében a Hazai Mechanikai Palackgyár Rt-t felszámolták, s megalakult a valamennyi üvegyár munkáját átfogó Üvegipari Központ, amely később 1950-től az Építésügyi Minisztérium 13 sz. Üvegipari Igazgatóságaként működött. 1963-ban átalakult Üvegipari Országos Vállalattá, majd 1968-tól Üvegipari Művekké.

1961-ben az Orosházi Üvegyár beruházásának indulása előtt a következő üvegyárakat működtek az országban:

- 1./ Sajószentpéteri Üvegyár
- 2./ Salgótarjáni Öblös Üvegyár
- 3./ Tokodi Üvegyár
- 4./ Ajkai Üvegyár
- 5./ Nagykanizsai Üvegyár

- 6./ Karcagi Üveggyár
- 7./ Zagypálfalvi Üveggyár
- 8./ Miskolci Üveggyár
- 9./ Hőpalack és Ampullagyár
- 10./ Budapesti Üvegfeldolgozó
- 11./ Parádi Üveggyár

1963-ban 400.000 tonna zöldségre és 80 ezer tonna gyümölcsre kötött a konzervipar szerződést, ami az összes zöldség felvásárlásnak 1/3-a, a gyümölcs felvásárlásának pedig 1/5-e.

A Konzervipar nagymértékben hozzájárult a mezőgazdaság belterjességének kiépítéséhez. 1963-ban a konzervipar már elérte a tervezett szintet, a 35 ezer vagon.

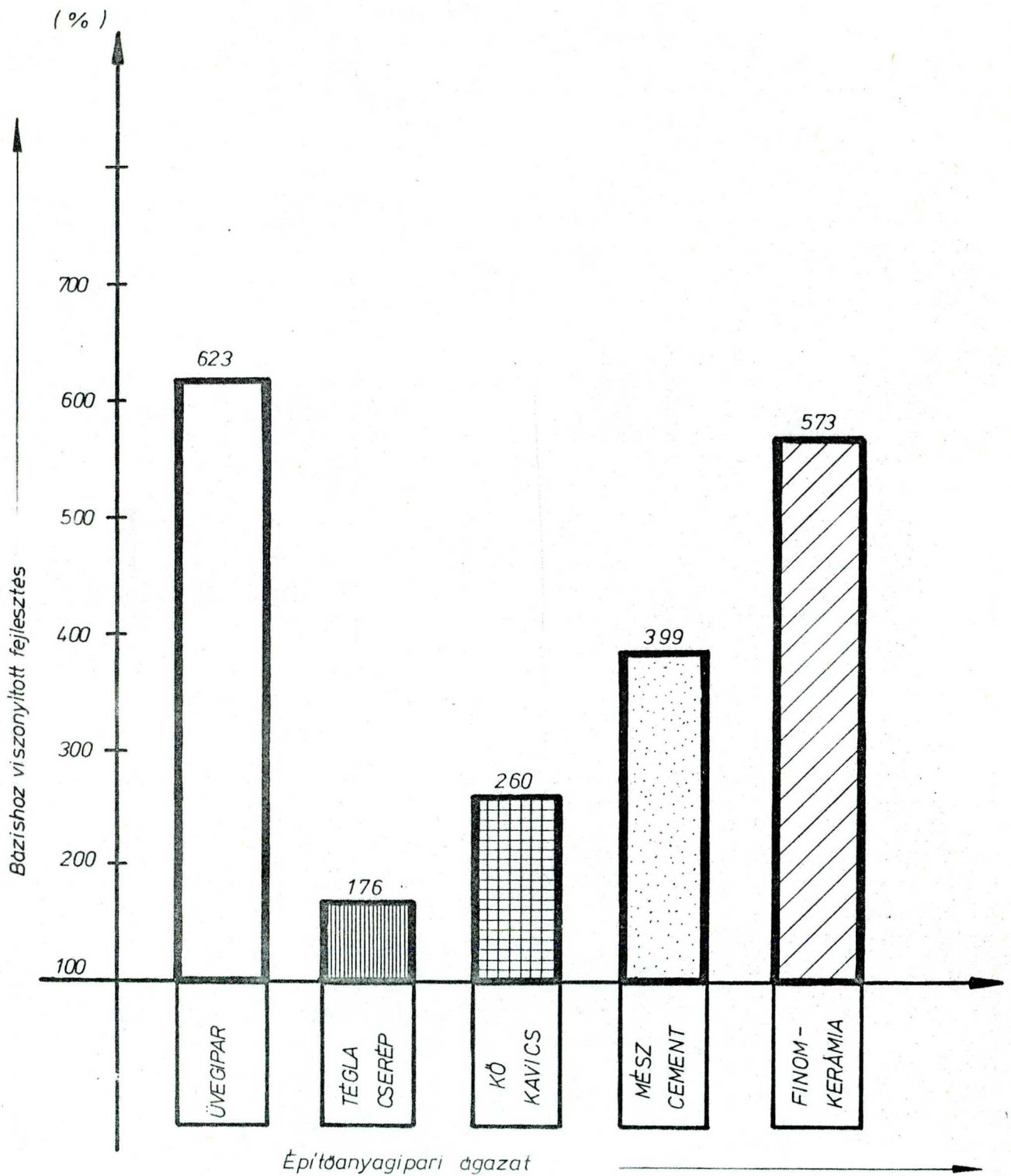
1965-ben már 44-45 ezer vagon gyümölcs és zöldségárut kívántak feldolgozni, amelynek érdekében a meglévő konzervgyárakban rekonstrukciókat végeztek, valamint Békéscsabán, Nyíregyházán és Debrecenben új üzemeket építettek. Ezek az eredmények az 1950 és 1963 között felhasznált 1 milliárd Ft. beruházás következménye, amely az országos ipari /élelmiszer/ beruházásoknak közel 15 %-át tették ki.

Mindenhez a konzervipar igényt támasztott korszerű tartós csomagolást biztosító anyagokra az Üvegipar felé.

Később a 60-as években a lakásépítési program és a járműprogram is megfelelő szükségletekkel jelentkezett az Üvegipar felé.

A Szilikátipar 20 éves tervének irányelvei c. dokumentum rámutat, hogy a téglai-, cserépipar 176 %-os, a kő- kavicsipar 260 %-os, a mész- cementipar 399 %-os, a finomkerámiaipar 573 %-os fejlesztést ér el, viszont az üvegipar 623 %-ot fejlődik 1960 és 1980 között, amelyből 6,5- szörös fejlesztés a konzerv-üveg termelés területén várható. /5. ábra/

Az üvegfelhasználás ugrásszerű növekedése az iparilag fejlett országokban általános tendencia volt. A KGST. tagállamok külön felmérést is végeztek igényeik várható alakulására vonatkozóan, amely felkeltette az Üvegipari Országos Vállalat érdeklő-

5. ábra. Az építőanyagipari ágazatok fejlesztésének iránya
1960 - 1980-ig.

dését a haza fogyasztás várható alakulással kapcsolatban. Az Építésgazdasági és Szervezési Intézettel együtt meghatározták a fehér csomagolóüvegek felhasználásának szükségleteit.

Ebből következett, hogy a palackokkal és a gyógyszerüvegekkel szemben a konzervesüvegek /még a háztartási üvegek nélkül is/ iránti érdeklődés a következő években rohamosan növekszik.

Ezzel a körülménnyel az üvegipar számolt, s ezért a termelés növelését új üveggyár telepítésével is biztosította.

Szerte a világon minden iparág, ahol az energiahordozók nagymennyiségben kerülnek felhasználásra, az iparfejlesztés kifejezetten törekszik az olcsóbb energiatípusok alkalmazására.

Egy új üveggyár telepítésénél ezért jelentett fontos telepítő tényezőt az Orosháza és a járás területén feltárt szénhidrogénmező.

Az Üvegipari Művek a népgazdasági irányítás ellenőrzés szempontjából a kiemelt, ötven nagyvállalat közé tartozik. 1970-ben az építőanyagipar összestermelésének 17,5 %át állította elő, ez a részarány 1975-ben elérte a 19 %-ot. /333 milliárd Ft./

Az öblös és síküveggyártásban igen nagy fejlődést jelentett az egyedi nagyberuházásként megvalósított Orosházi Üveggyár, termelésbe lépése, valamint a Salgótarjáni Síküveggyár rekonstrukciója. A két beruházás együttes hatásaként a huzott síküveggyártás több mint kétszeresére nőtt /20 millió m²/év/.

Ez megfelelő alapüveggyártó bázist jelent az építőipar és a közúti járműprogram feldolgozott üvegigényének kielégítésére.

A hengerelt síküveggyártó kapacitás évi mintegy 4 millió m².

Az Élelmiszercsomagoló üveg jelenlegi kapacitása 270 ezer tonna/év. Minőségi üveg /ólomkristály, vendéglátóipar, kálikristály/ áruk termelése a korszerű gyártástechnológia révén a termékek színvonala nemzetközileg is elismert. Az üvegipar a gyógy- és vegyszeres üvegek hazai szükségletének zömét ki tudja elégíteni. Hőálló és laborüvegek termelése területén a fejlesztés folyamatban van és a hazai szükségletek kielégítését biztosítani tudja.

Az Üvegipari Művekhez 12 társgyár tartozik, amelyből 11 ter-

melő jellegű. A 60-as években létesült Pásztón egy szerszám és készülékeket gyártó üzem. Együttesen az Üvegipari Művek összes foglalkoztatott létszáma 16 ezer fő, ebből 13.500 fizikai állományú dolgozó, 40 %-a szakmunkás, 2500 fő nem fizikai állományú alkalmazotti dolgozó.

A Hőpalack és Ampullagyár, a Budapesti Üvegfeldolgozó ma Budapesti Ampullagyár néven működik. 1964-ben épült az Orosházi Üveggyár, és 1966-ban a Pásztói Szerszám -s Készülékgyár. A Zagyvapálfalvi Üveggyár Salgótarjáni Siküveggyár elnevezéssel működik./

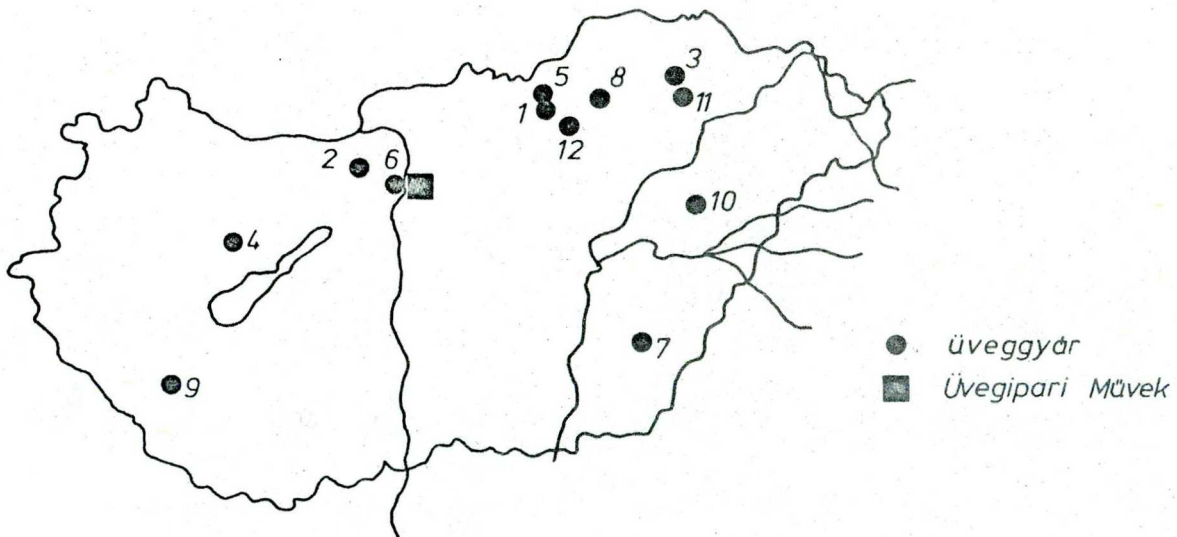
Az Üvegipari Művek állóeszközállományának értéke: 4,2 milliárd Ft.

/ 1., 2., 3., számú táblázatok/

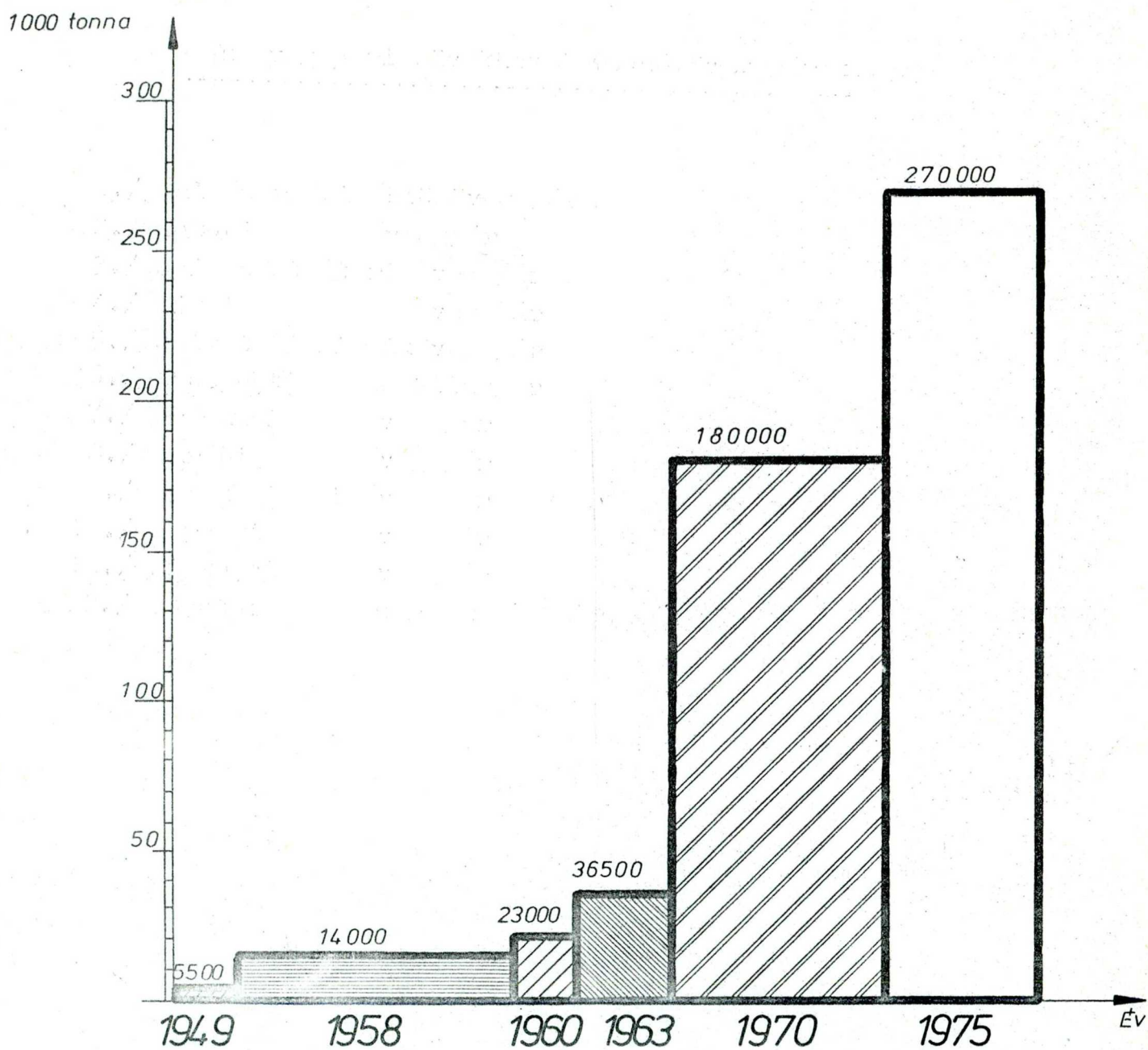
/ 6., 7., 8., számú ábrák/

Az Üvegipari Művekhez tartozó Üveggyárak

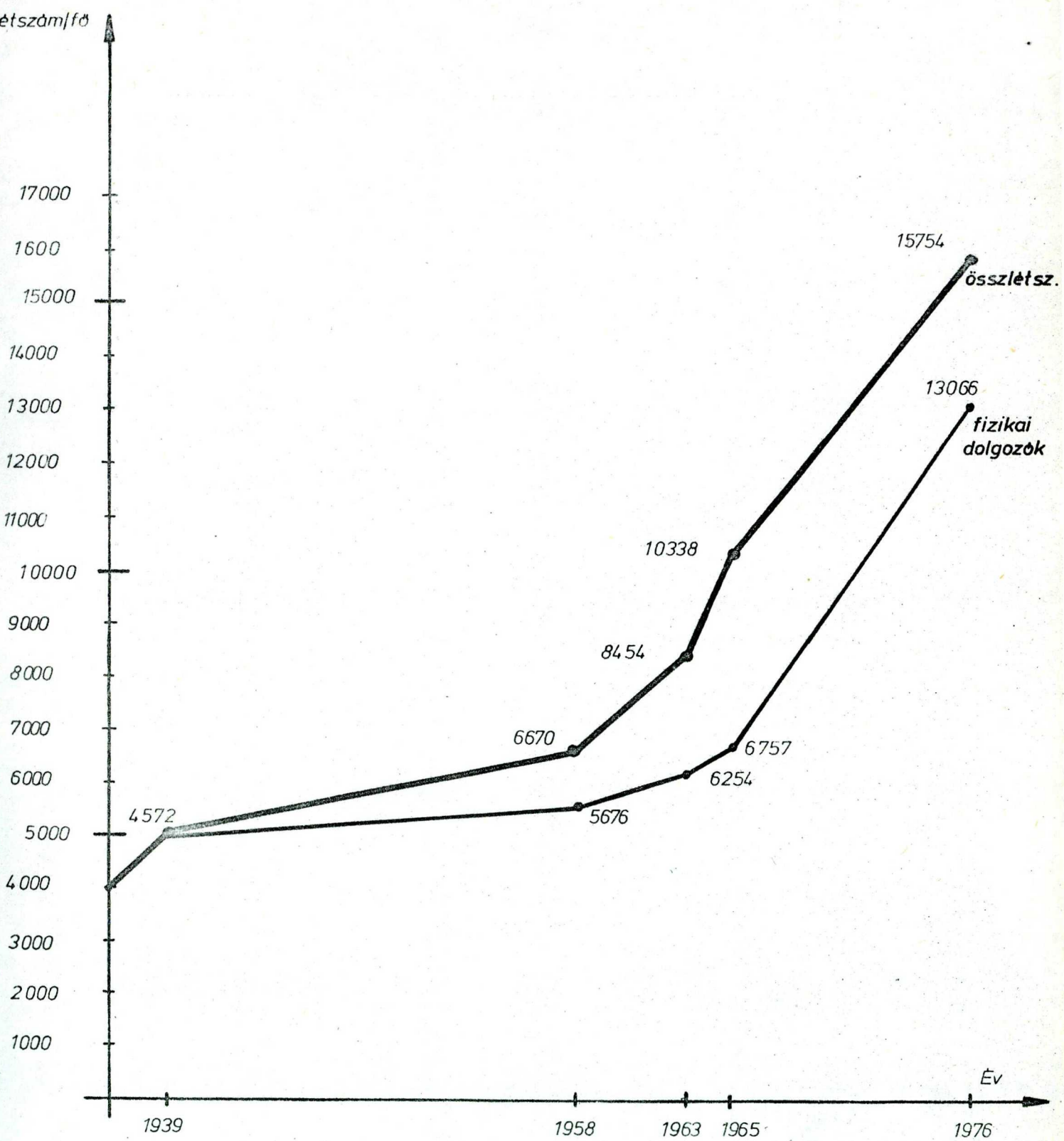
- 1./ Salgótarjáni Öblösüveggyár
- 2./ Tokodi Üveggyár
- 3./ Sajószentpéteri Üveggyár
- 4./ Ajkai Üveggyár
- 5./ Salgótarjáni Siküveggyár
- 6./ Budapesti Ampullagyár
- 7./ Orosházi Üveggyár
- 8./ Parádi Üveggyár
- 9./ Nagykanizsai Üveggyár
- 10./ Karcagi Üveggyár
- 11./ Miskolci Üveggyár
- 12./ Pásztói Szerszám és Készülékgyár

6. ábra. Az üveggyárak elhelyezkedése Magyarországon.

7. ábra. A hazai üblőüveggyártás alakulása 1949 - 1975.
/idényüvegekkel együtt/

8. ábra. A magyar üvegiparban foglalkoztatott létszám alakulása
1939 - 1976 között.

1. sz. táblázat

Gyárankénti teljes termelési érték 1975-ben
/realizált áron 1000 Ft-ban/

G y á r a k	1975 évi tény	Megoszlási %
Salgótarjáni Öblös	435.211	12,5
Tokod	208.206	6,0
Sajószentpéter	500.307	14,4
Ajka	200.015	5,8
Salgótarján Sik	388.164	11,2
Bp. Ampulla	196.947	5,7
Orosháza	1.060.978	30,6
Parád	108.765	3,1
Nagykanizsa	161.218	4,7
Karcag	52.763	1,5
Miskolc	143.118	4,1
Pásztó	12.980	0,4
Gyáarak összesen:	3.468.672	100,0
Kooperáció	111.918	
Teljes termelési érték Vállalati szinten	3.356.754	

2. sz. táblázat

Üvegipari Művek létszáma 1975-ben

G y á r	M u n k á s	Alkalmazott	Összesen
1./ Salgótarján Öblös	2134	321	2515
2./ Tokod	1016	201	1258
3./ Sajószentpéter	1544	237	1871
4./ Ajka	1235	172	1490
5./ Salgótarján Sik	1585	288	1923
6./ Budapesti Ampulla	562	138	665
7./ Orosháza	2788	558	3460
8./ Parád	594	97	714
9./ Nagykanizsa	779	114	904
10./ Karcag	222	61	285
11./ Miskolc	336	85	427
12./ Pásztó	221	64	328
13./ Központ	-	198	198
Összesen :	12.956	2.524	16.038

Az V. ötéves tervidőszak fontosabb gazdasági mutatói

M u t a t ó	Mért. egys.	1975 évi tény	1976 é v r e	1977	1978 t e r v e z e t t	1979	1980	Index %
Tejles term.ért./folyóár/ e.M.		3.356.754	3.470.559	3.812.086	4.004.000	4.452.219	4.909.892	146,3
Bruttó term.ért./75 évi vált.lan. áron/ e.M.		3.398.027	3.567.561	3.800.691	3.979.386	4.279.347	4.726.656	139,1
Bttó term. ért /folyóáron/e.M.		3.398.027	3.493.379	3.836.115	4.029.327	4.479.446	4.939.270	145,4
Tőkés export e.%		11.951	13.754	15.500	17.000	19.800	22.444	187,8
Szocialista export e.Rbl.		7.627	7.000	8.231	8.391	8.680	8.739	114,6
Össz.foglalkoztatott fő		16.097	16.210	16.344	16.787	16.534	16.946	105,3
Teljes munkaidős fizikai fő		13.442	13.555	13.625	13.803	13.950	13.803	103,8
nem fizikai fő		2.078	2.078	2.204	2.189	2.238	2.255	108,5
Eredmény e.M.		505.247	351.075	400.000	440.000	500.000	578.000	114,5
Bérszínvonal létszám fő		15.794,5	15.905,1	16.041,1	16.214,1	16.457,7	16.645,4	105,3
Bérszínvonal bére e.M.		496.896	525.393	557.640	593.022	633.260	673.089	135,5
Egy főre jutó nettó rész Ft/fő		1.994	925	705	765	1.367	1.504	75,4
Bérszínvonal Ft/fő		31.460	33.033	34.765	36.374	38.478	40.437	128,5
Term. növ.termelékenység- %								
gel fedezett hányad		76,5	86,0	88,9	73,9	79,5	91,3	119,3
Anyagmentes term.ért index %		100,0	107,0	107,0	107,1	109,4	109,7	-
Bérszínvonal - 1 főre eső részesedés Ft/fő		33.422	33.958	35470	37.339	39.845	41.941	125,5

V. Az Orosházi Üveggyár egyedi nagyberuházás telepítése, felépítése, termelése

Az életszínvonal általános emelkedése, valamint a felhasználó iparágak fejlődése következtében a háztartási valamint a műszaki és egyéb üvegárak termelése a felszabadulás óta az 1960-as évekre megháromszorozódott.

A kormány a megnövekedett szükséglet kielégítésére 1956-ban Celdömölkre tervezett üveggyár beruházási programját fogadta el. Az olajtüzeléses üzemelésű /fűtésű/ gyár megvalósítására nem került sor az ellenforradalom következtében.

1959-ben elfogadott újabb beruházási program olajtüzelésű hengerelt sikküveget előállító gyár tervét tartalmazta. Végül az 1961.március 30-án jóváhagyott program ugyancsak hengerelt sikküveget előállító üveggyár építését írta elő. Kivitelezésére Celdömölkön olajtüzelésű fűtéssel vagy Miskolcra a már meglévő gyár bővítésével volt lehetőség. A Miskolci Üveggyár bővítését azonban nem engedélyezték, mert a Lenin Kohászati Művek céljára tartották fenn az e célra felhasználható területet. Ugyanakkor, az Öblösüveggyár távlati szükségletek megállapítása során a konzervipar olyan nagymérvű növekedést jelentett be, ami a meglévő üveggyárak fejlesztésével nem volt kielégíthető.

Az új üveggyár telepítésével végül a döntésnél a gazdag földgázkészlet miatt esett a választás Orosházára. Ugyanakkor további fontos tényezőt jelentett a város és vonzáskörzetében rendelkezésre álló nagyszámú munkaerő, továbbá a konzerves üvegek felhasználása az Alföldön lévő konzervgyáraiban, hengerelt sikküveg felhasználása pedig az építőiparban.

Több hónapos előkészítő tárgyalások után 1960.július 12-én készült jegyzőkönyvben többek között az alábbi olvasható:

"Mivel a földgáz feltárása az utobbi évek folyamán kedvezően alakult, így lehetőség van arra, hogy az eredetileg Celdömölkre - olajbázisra - építendő üzemet Orosházi telepítés-

sel földgáz bázison valósítsuk meg.

A fentieknek megfelelően az új Üveggyár telepítési helyéül az ÉM.VK. Főosztálya, valamint az Orosházi Városi Tanács Végrehajtó Bizottságával egyetértésben az Üvegipari Igazgatóság az Orosházán ipartelepítésre fenn tartott helyen a Békéscsaba és Orosháza - Szarvas összekötő vasutvonal szögében, a Szarvasi műút mellett kb. 250.000 m² téglalap alakú területet javasolja."

1./ Az Orosháza környéki földgáz jelentősége a telepítésben.

1958-1959-1960-ban a hazai földgázvagyon feltárása kedvezően alakult. Az Orosháza környéki felmérések nagy mennyiségű ipari célokra felhasználható gázkészletet állapítottak meg. Orosháza és környékének területe az Alföld legfontosabb feltérési és kutatási mezőjévé vált, s az orosházi Üzemegység alapozta meg az 1964-ben önállósult szegedi Üzem működését. Az Orosháza környéki szénhidrogén medence a hazai évi kőolajtermelés 6,6 %-át és a földgáz 25,5 %-át biztosítja.

Az eddig feltárt 17 milliárd köbméter földgáz hasznosíthatóság szempontjából két csoportra osztható. Az egyik a magas fűtőértékű, jól égő, a másik az alacsony fűtőértékű magas 64 %-os széndioxid tartalmu 960 C^o-on gyulladó földgáz. Az Orosházi Üveggyár telepítésénél döntő tényező volt a rendelkezésre álló nagy mennyiségű alacsony kalóriájú, a kőolajtermelés során felszínre kerülő földgáz.

Az Orosházi Öblösüveggyár teljes termelésekor évente felhasználott 127 millió m³ földgázt.

Az Orosházi Huzottsiküveggyár /magas kalóriaértékű földgázzal üzemel/ üzembeállításával 1976-ban a gyár együttesen 238 millió köbméter földgázt használt fel.

Az Orosháza környéki földgázmező és évi termelésének 16 %-át használja fel a gyár. Meg kell említeni, hogy a második típusu földgáz elszállítással gazdaságtalanul volna felhasználható. A helyi felhasználás ezért a pépgazdaság számára gazdaságos. A jelenlegi földgázkészletek alapján a gyár termelésének továbbfejlesztését is figyelembevéve öt-hat évti-

zedre biztosítja ezt a fontos és tervszerű energiaforrást.

2./ A telepítés és a munkaerőgazdálkodás kapcsolata.

A kedvező üzemeltetési és beruházási lehetőségeken kívül az Üveggyár Orosházára telepítését indokolta az is, hogy a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság létrejötté és fejlődésé-
se következtében felszabaduló nagyszámú munkaerő állt rendelkezésre. Jelentős munkaerőforrást jelentettek a háztartásban dolgozó nők is. Helyi foglalkoztatásuk biztosítása új munkahelyek létesítésével jelentős népgazdasági érdekeket szolgáló feladat volt. A két időszakban végrehajtott beruházás külön-külön 1400 és 1000 fővel, együttesen 2400 fő szükségletével számolt. A gyár termelése során végrehajtott fejlesztések, új üzemek - a Hungaropán, Szitanyomó, Drótszövet - beindításával a gyár teljes létszáma 1975-ben elérte a 3450 főt, a jogi létszám /sorkatonai szolgálatot teljesítőkkel és GYES-en lévőkkel együtt/ pedig a 3700 főt. A foglalkoztatott létszám megoszlása az előző munkahely szerint az alábbi összetételt mutatja:

55 %-a mezőgazdaságban volt,
20 %-a iparban volt,
25 %-a háztartásban volt illetve nem volt állandó munkahelye. / 9., ábra/

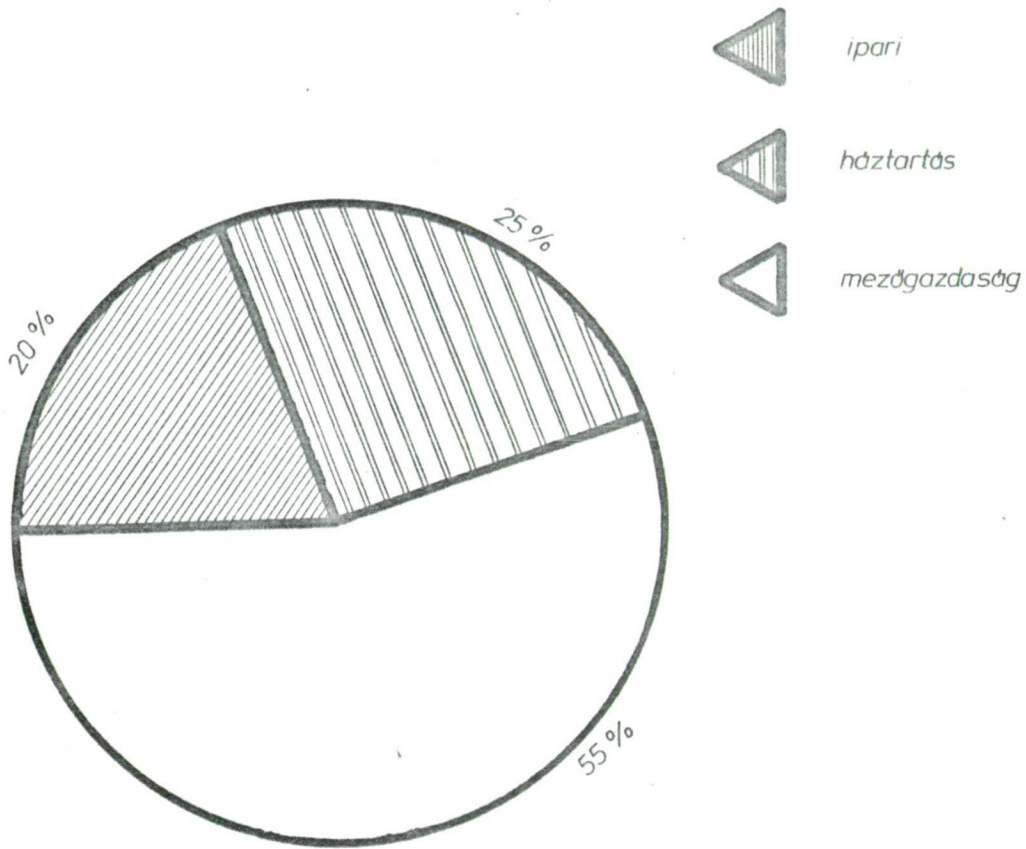
A foglalkoztatottak létszámából megállapítható a gyárnak Orosházára és vonzáskörzetére gyakorolt hatása.

1964 szeptemberében az 1068 fő gyári létszámból a 939 fő fizikai állományú dolgozó területi megoszlása a következő volt:

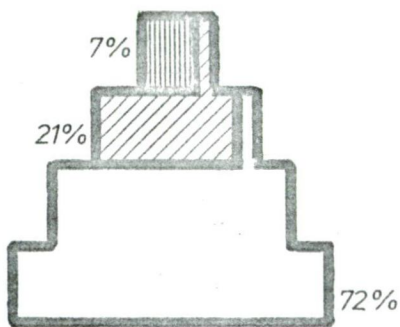
Orosházáról	670 fő	72 %
Orosházi járásból	218 "	21 %
Békés megye más területeiről és megyén kívülről	51 "	7 %

Az 1976-ban foglalkoztatott létszám lakóhely szerinti megoszlása az alábbi: /10., 11., ábra/

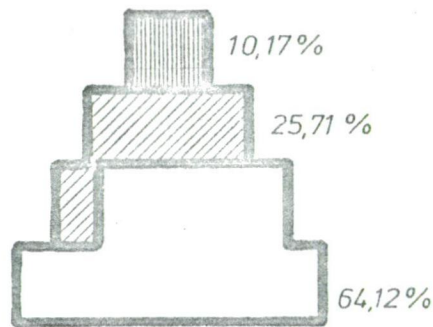

9. ábra. Az Orosházi Üveggyár létszámának összetétele az előző munkahely szerint.

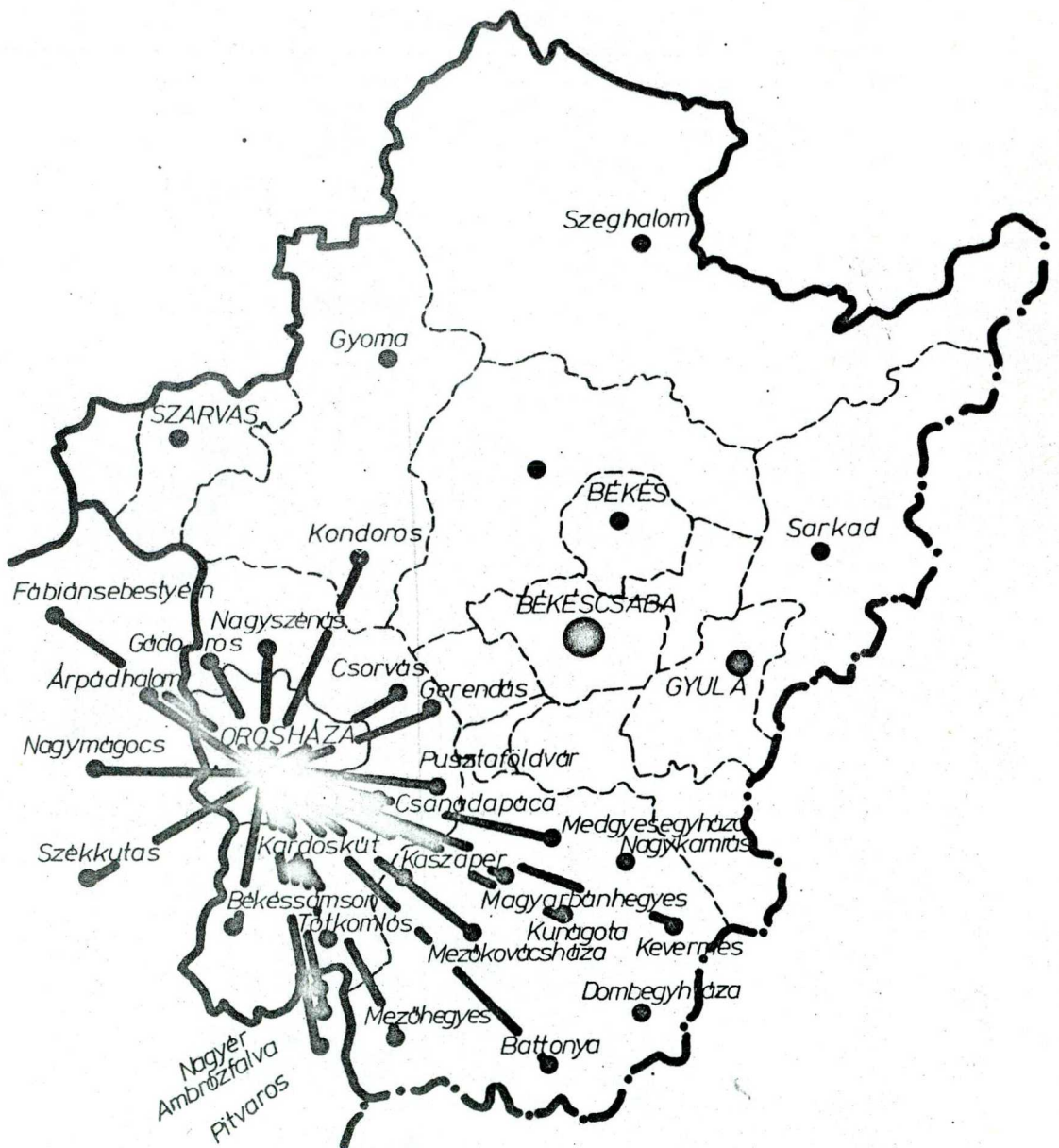
1964

1976

10. ábra. Az Orosházi Üveggyár lakhely szerinti összetétele 1964-ben és 1976-ban.

Bejáró dolgozók lakhelyei:

Ambrózfalva, Árpádhalom, Battonya, Békéssámson, Csanádapáca, Csorvás, Gádosoros, Gerendás, Fábánsebestyén, Kardoskút, Kaszaper, Kevermes, Kunágota, Kondoros, Magyarbánhegyes, Medgyesegyháza, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza, Nagyer, Nagyszénás, Nagymágocs, Pusztaföldvár, Pitvaros, Tótkomlós, Székkutas.

11. ábra. Az Oroszházi Üveggyár bejáró dolgozóinak a lakhelyei.

Orosházáról	2141 fő	64,12 %
Orosházi járásból	840 fő	25,71 %
Békés megye más területéről, megyén kívülről	443 fő	10,17 %

A számszerűség arányaiból megállapítható, hogy a dolgozók létszámában növekedett a bejáró dolgozók aránya, és így az üveggyár foglalkoztatottságban betöltött szerepe is. A teljes képhez hozzátartozik hogy az Orosháza ipari üremeiben vidékről bejáró 3000 dolgozó 43 %-át a gyár foglalkoztatja. A bejáró dolgozók 26 községből a műszakokhoz kapcsolódó autóbussz és vonatjáratokkal közlekednek. A gyár üzemelése, és eredményes termelése szempontjából meghatározó a dolgozók iskolai végzettségének és szakmai képzettségének adott helyzete és a végzettség és képzettség feladatainak tervezése és végrehajtása.

Az 1964. szeptemberi gyári létszámból a fizikai dolgozók iskolai végzettség és szakmai képzettség szerinti összetétele az alábbi volt:

A 939 fizikai dolgozó iskolai végzettsége:

nincs végzettsége	1 fő
I-VII. ált.isk.oszt.végz. van	465 fő
VIII. ált. iskolai végz. van	405 fő
érettségizett	29 fő

A fizikai dolgozók szakmai végzettség szerinti összetétele:

szakmunkás	357 fő	38 %
betanított munkás	301 fő	32 %
szakképzetlen	282 fő	30 %

a gyárban 17 főiskolai, egyetemi végzettségű szakember dolgozott.

1976-ban a gyári létszám iskolai végzettség szerinti megoszlása:

VIII.ált.isk. alatt	511	fő	15.5	%
VIII. ált. iskola	1321	fő	39.3	%
Szakmunkás	1079	fő	32.2	%
Középfoku	337	fő	10.0	%
Főiskola, Egyetem	100	fő	3.0	%
Ö s s z e s e n :	3348	fő	100,0	%

1976-ban a fizikai dolgozók szakmai végzettség szerinti összetétele az alábbi:

Szakmunkás	1079	fő	38,9	%
Érettségizett, technikus	54	fő	2,0	%
Betanított munkás	1293	fő	49,07	%
Szakképzetlen	344	fő	10,03	%
Ö s s z e s e n :	2770	fő	100,0	%

Az üsszdolgozói létszám 45 %-a, 1575 fő szakmunkás, középfoku felsőfoku végzettséggel rendelkezik. Az oktatási feladatok között kiemelt az általános iskola elvégzése és a szakmunkásképzés, ezért a dolgozók általános iskolája, felnőtt szakmunkás - képző tanfolyam, szakmunkás tanulóképző tanműhely és 3 éves szakmunkás szakközépiscola több éve működik a gyárban.

Társadalmi tanulmányi szerződések és tanulmányi ösztöndíjak formáiban szervezi és biztosítja a gyár a felsőfoku végzettségű szakember utánpótlást. Az 1980-ig végrehajtásra kerülő középtávu oktatási terv eredményeként a gyár dolgozóinak 60 %-a, 2100 fő lesz szakmunkás, középfoku és felsőfoku végzettségű.

A gyár a beruházás majd üzemelése során, növekvő mértékben kiemelt foglalkozott dolgozói iskolai végzettségének és szakmai képzettségének helyzetével. Állandó fejlesztésére szervezeti, technikai és anyagi feltételeket biztosít. 1976-ban 4888 tanulmányi szabadságnapot biztosított, továbbá 1.3 millió Ft összeget fordított e célra. Iskolai oktatás különböző formáiban és

szakmai tanfolyamon 1900 dolgozó vett részt. A dolgozók tanulása kedvezően hat általános és szakmai műveltségükre azonban a számszerűségben mérsékeltebben jelentkezik. Ez pedig összefügg a fluktuációval, a dolgozók mobilitásával. / 4., 5., 6., 7., számú táblázat/

A gyár gazdasági vezetése és társadalmi szervezetői együttes és tervszerű munkával arra törekszenek, hogy az oktatás és képzés mennyiségi eredményei minőségi mutatókban is kifejeződjenek: a végzettség és képzettség növekedésében, végső soron a termelési eredményekben is. 14 év alatt 700 fő fejezte be az általános iskolát, 450 fő szakmunkásbizonyítványt szerzett. A középfoku végzettségűek száma 3 x a technikusoké 3 x, a felsőfoku végzettségűeké 6 x 1976-ban az 1964-évi azonos végzettségűeknek. 95 fizikai dolgozó került vezető beosztásba.

4. sz. táblázat

Munkaerő állománycsoport szerinti alakulása

É v	Fizikai munkás	Ebből szakmunkás	Alkalma- zott	Összesen
1963	139	43	86	249
1964	893	296	129	1216
1965	1073	353	173	1277
1966	1225	368	180	1439
1967	1224	379	185	1459
1968	1353	378	196	1602
1969	1384	378	216	1658
1970	1433	411	233	1720
1971	1590	502	267	1903
1972	1903	610	314	2280
1973	2313	951	412	2854
1974	2644	1048	518	3283
1975	2868	1091	459	3460
1976	2770	1079	468	3344

5.sz. táblázat

Dolgozók összetételének alakulása

É v	Bejáró dolgozó	Nő dolgozó	30 év alatti korú fiatal
1963	45	90	-
1964	215	417	-
1965	274	459	-
1966	315	524	-
1967	366	516	-
1968	413	591	-
1969	411	577	-
1970	426	604	-
1971	462	694	-
1972	536	796	-
1973	932	889	-
1974	1173	1031	1552
1975	1331	1043	1536
1976	1283	1020	1452

6.sz. táblázat

Munkaerő forgalom 1964-től 1976-ig

É v	Belépők	Kilépők
1964	1033	389
1965	494	422
1966	753	654
1967	571	538
1968	765	599
1969	561	504
1970	726	709
1971	971	634
1972	1122	607
1973	1442	954
1974	1239	853
1975	959	917
1976	775	876

7. sz. táblázat

Törzsgárda tagság alakulása az Orosházi Üveggyárban

1968-tól 1976-ig

É v	5 éves	10 éves	15- 20 vagy ennél több éves
1968	189 fő	10 fő	11 fő
1969	204 fő	19 fő	12 fő
1970	142 fő	12 fő	11 fő
1971	151 fő	12 fő	10 fő
1972	118 fő	31 fő	22 fő
1973	136 fő	119 fő	23 fő
1974	167 fő	236 fő	35 fő
1975	155 fő	108 fő	26 fő
1976	252 fő	88 fő	26 fő
Összesen:	1514 fő	635 fő	176 fő
Jelenlegi törzsg. létszám:	907 fő	562 fő	151 fő

Megállapítható, hogy az Orosházi Üveggyár felépítése és üzemelése megoldotta közel 1800 korábban mezőgazdaságban dolgozó paraszti foglalkozásu és 800 korábban háztartásbeli dolgozó nő ipari foglalkoztatását. Mivel a gyár dolgozóinak 34 %-a 1300 fő nő dolgozó, 43 %-a 1450 fő 30 év alatti koru fiatal, az MSZMP nőpolitikai és ifjúságpolitikai határozatai illetve az Ifjúsági Törvény végrehajtásához is hozzájárult. Jelentősen hozzájárult a párt politikájának városi szintű végrehajtásához is. Ugyanis a gyárban dolgozik a város iparban foglalkoztatott létszámának 29,1 %-a a városban munkaviszonyban álló nődolgozók -6500 főből 20 %-a, és az iparban dolgozó fiatalok 40 %-a.

3./ A telepítés és a termékek felhasználásának kapcsolata

Az üveggyár telepítésénél figyelembe vették a konzervipar, építőipar és a járműipar szükségleteit. A konzerves üvegeket Békéscsaba, Szeged, Kecskemét, Kiskőrös, Paks, Nagyatád konzervgyárai használták. A felhasználók köre jelentősen tovább bővült, elsősorban a boripar, üdítőipar, likőr- és szeszipar, gyógyszeripar révén. Az építőipar a 15 éves lakásépítési program 1975-ben történt eredményes végrehajtásában volt a siküveg felhasználója.

A felhasználók köre tovább bővült Budapest és Debrecen konzervgyáraival és lényegében minden élelmiszer-feldolgozó és tartósító iparra.

A huzott siküveg amely minőségi üveg, felhasználása széleskörű. Legnagyobb tömegben a közuti és vasuti járműgyártásban használják fel, továbbá a tükörgyártásban, kereskedelemben /kirakatüveg, vitrinüveg/. Mint edzett üveg /portálüveg/ az építőipar is felhasználja. A felhasználók köre szinte valamennyi megyei építőipari vállalattal tovább bővült.

A beruházási program alapvetően a hazai szükségletekkel számolt, az értékesítés során fokozatosan növekvő export realizálására is lehetőség nyílt. A termékek értékesítésével azonban a termelés alakulásával összefüggésben még foglalkozom.

4./ Az Orosházi Üveggyár üzemeléséhez szükséges anyagok biztosításáról

Az Orosházi Üveggyár hazai és külföldi /import/ anyagot használ fel az üveggyártáshoz. A nagyobb mennyiségű alapanyagok közül a homok /Fehérvárcsurgó/ dolomit /Pilisvörösvár/ mészkőliszt /Dorog, Beremend/ hazai, még a szóda külföldi /Bulgáriában a KGST keretében épített szódagyárból származik.

A gyár termelésének növekedését mutatja a felhasznált alapanyagok összmennyiségének növekedése. Még 1966-ban 82.000 tonna alapanyag, addig 1976-ban 290.000 tonna alapanyag felhasználására került sor. Ez utóbbi az egész üvegiparban felhasznált alapanyag 46,5 %-a. /560.000 tonna 1976-ban/

Még 1964-ben 11.900 vasuti vagonban szállították a gyárnak az alap és egyéb anyagokat, és a gyártól 71700 vagonban a termékeket évente, addig 1976-ban már a vasuti kocsiforgalom 20.000 db bejövetel és 18.000 db kiszállítás volt. Emellett közuton 7000 tehergépkocsi szállítás is volt. Külön is megvizsgáltam az üveggyártás legfontosabb és legnagyobb tömegű alapanyagának távlati szükséglete szempontjából fontos homok hazai készletét, amelyet a Fehérvárcsurgói Homokbánya Üzem biztosít. Az Üzem üveggyártásra felhasználható homokkészlete 25 millió tonna, amely mintegy 50 évre biztosítja az egész üvegipar homokszükségletét. /12., 13., ábra/

5./ Az Orosházi Öblös Üveggyár egyedi nagyberuházás 1961-1965 között

Az Orosházi Üveggyár két szakaszban épült fel: 1961-1965 között az Öblösüveggyár, 1968-1974 között a húzottsíküveggyár, mind a kettő egyedi nagyberuházásként került kivitelezésre.

Az alábbiakban külön-külön jellemzem a két beruházást.

Kvarchomok : Fehérvárcsurgó

Mész, dolomit: Dorog, Beremend

Alumíniumhidroxid: Mosonmagyaróvár

Szulfát: Budapest

Kvarchomok

1966

80000 to.

1976

180000 to.

Dolomit

22,500 to.

1966

41,800 to

1976

Mész, köliszt

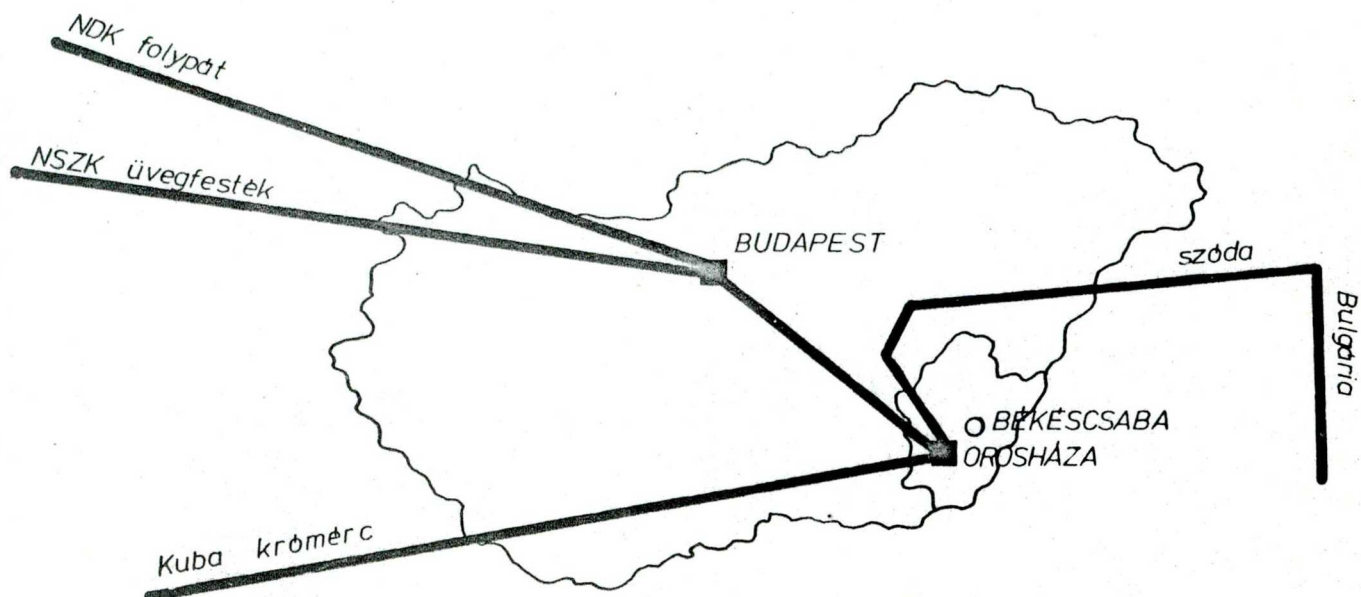
2500 to

1966

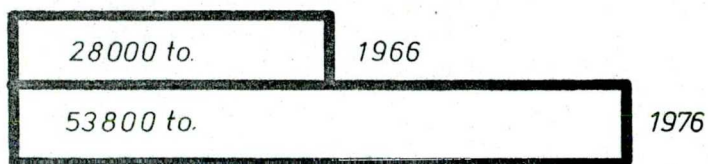
13000 to.

1976

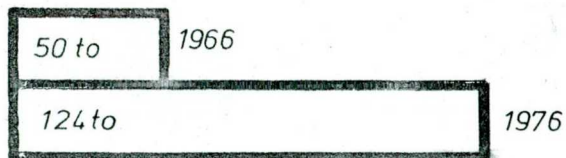
**12. ábra. Az üveggyártáshoz felhasznált hazai nyersanyag
beszerzési helyei és mennyisége.**

Szóda

Krómérc

13. ábra. Az üveggyártáshoz felhasznált import alapanyagok és beszerzés helyei.

A sokoldalú és több variációju tervezetek közül született meg a határozat új üveggyár építésére Orosházán.

Az új gyár teljesítményét 90 ezer tonna üblösüvegben és 1,4 millió m³ hengerelt síküvegben évenként határozta meg a program.

Az új gyár alapkőletételére 1961. május 1-én került sor az 1891 évi orosházi véres május 1. 70. évfordulóján. Az alapkőletétel ünnepélyes aktusát Szokup Lajos építésügyi miniszterhelyettes végezte el. Itt jelentették be hivatalosan, hogy a KIST Békés megyei Bizottsága védnökséget vállalt az építkezés felett.

Az alapkőletételt követte az ÉM Békés megyei Állami Építőipari Vállalat és a beruházás kivitelzésében résztvevő 25 vállalat munkája.

A beruházás irányítására 1961. végén létrehozták az Üvegipari Országos Vállalat Orosházi Üveggyárának beruházási csoportját. Amellett, hogy a felettes szervek segítségével irányították a beruházást, felkészültek a gyár műszaki irányítására is. A termelő berendezéseket, üveggyártó automatákat Svédországból, a Szovjetunióból és Csehszlovákiából importálták.

A beruházás fontosságára való tekintettel és a kormány kérésére a párt, szakszervezeti és a KISZ szervei és vezetői kezdeményezték a termelés indítása határidejének 1964. november 1-ről egy évvel előbbi teljesítését. A beruházáson dolgozó vállalatok párt, gazdasági, szakszervezeti és KISZ szervei és vezetői szocialista szerződésben vállalták a kivitelzés határidejének lerövidítését. Az építkezés üteme felgyorsult s vele párhuzamosan szervezeten megkezdődött a gyár dolgozóinak szakember és vezetői állományának kialakítása, felkészítése.

A szocialista szerződésben elfogadott vállalások teljesítésével 1963. november 6-án, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 46. évfordulóján megjelent az üveggyártó automata gépen az első üvegcsapp, elkészült az Orosházán gyártott első üveg.

1964.május 23-án ünnepségre került sor: az Orosházi Üveggyárnak, a Viharsarok egyik jelentős ipari nagyüzemének átadására.

A fokozatos üzembehelyezés mellett a termelés folyamatosan történt. Azóta a termelés folyamata és a dolgozók négy műszakos munkarendje alakult ki.

Az Orosházi Öblösüveggyár beruházási költsége 531 millió Ft volt, a tervezett teljes termelési érték 450 millió Ft volt. Az eredeti előirányzat szerint a beruházás megvalósítása után a termelés teljes felfutását 1968-ra kellett elérni. Ezt a célkitűzést a gyár megvalósította, sőt teljesítette.

1967-ben és 1968-ban jelentős előrelépés történt. A dolgozók többsége tartósan kötődött a gyárhoz, tovább korszerűsödött a gyár. 1967-ben először majd utána egymás után három alkalommal a gyár elnyerte az "Élűzem" és két ízben a "Szocialista Munka Gyára" címet.

Az új gazdaságirányítási rendszer már egy erősödő munkás és műszaki kollektívát és stabilizálódott termelést talált az Üveggyárban.

A gyár termelési színvonala, személyi feltételei lehetővé tették, a piaci igények pedig szükségyszerűen követelték egy nagyarányú műszaki fejlesztés megkezdését. Műszaki fejlesztésre 5 év alatt 1968-tól az Üvegipari Művek az Orosházi Üveggyárban 150 millió forintot biztosított.

A műszaki fejlesztésben döntő volt az intenzivitás megvalósítása. A korábbinál jóval nagyobb teljesítményű gépek beszerzésére és üzembe helyezésére került sor. Ezzel együtt a termelés műszaki feltételeit is bővítették új gépek termelésbeállításával. Az intenzív fejlesztés és a műszaki bővítés következtében lehetővé vált az üvegárak nagy tömegű gyártása, továbbá palacküvegek, kisszériák termelése, egyes termékek kísérleti gyártásának lebonyolítása.

Az intenzív műszaki fejlesztési program megvalósulása a

kapacitás 50 %-os növekedését, a munkakörülmények további javulását eredményezte. Az üblösüvegek terméktípusok száma meghaladta a 120 félélt.

A gyár fejlődésének és fejlesztésének útja a IV. 5 éves tervben továbbfolytatódott. Az üblösüveggyár 1974-ig önálló gyárként működött. A húzott síküveggyár üzembe helyezésével kialakult a gyár szervezeti felépítése, amelyben 1975 óta három gyáregység végzi a termeléssel közvetlenül összefüggő feladatokat.

Az üblösüveggyár mint az I.sz. gyáregység üzemel. A IV. 5 éves tervidőszak végére 180.000 tonna üvegárut termelt mintegy 800 millió Ft értékben.

Az üvegipar üblösüveg termelésének /gépi és manuális termelését figyelembe véve / 63,1 %-át állította elő. / 8., számú táblázat az első nagyberuházás adatairól/

6./Az Orasházi Húzott síküveggyár egyévi nagyberuházás

1970 - 1974 között

A húzott síküveggyártás kapacitás fejlesztésének szükségessége korábban már az 1960-as évek elején felmerült. A belföldi szükséglet kielégítése a Salgótarjáni /volt Zagyvapálfalpi/ Üveggyár fejlesztése mellett is csak szocialista devizaigényes import mellett volt lehetséges. A beruházás telepítésénél az alföldi szénhidrogén készletek, a helykijelölésnél pedig a már üzemelő üblös üveggyár mellett felhasználható területet vették figyelembe.

A közművesítés, a meglévő ipari vasúthálózat bővítése és a két üveggyár között kialakuló kooperációs kapcsolat kedvezően hat a termelési költségek alakulására.

Az 1960-as években világviszonylatban új üveggyárak építésénél a csónak nélküli üveghúzás technológiáját alkalmazták. Erre a technológiára alapozva az Üvegipari Művek a külkereskedelmi szervek útján külföldi szállítótól ajánlatot kért. Lengyel, francia és belga ajánlatok alapján először két beruházási program készült: lengyel

A lengyel ajánlat a szállítások elhuzódása miatt a belga ajánlat pedig ár és fizetési feltételek, valamint exportálási megkötöttségek miatt nem került elfogadásra.

1968-ban a Gazdasági Bizottság engedélyezte az Orosházi Huzottsiküveggyár beruházás építési munkálatainak megkezdését, határozatot hozott a technológiai berendezések Szovjetunióból történő beszerzésére. A magyar-szovjet kormányközi szállítási szerződés megkötésére 1970.július 3-án került sor.

A Szovjetunió által elfogadott szállítási határidő figyelembevételével a beruházási program a próbaüzem kezdetét 1973. végével vette figyelembe, befejezését és a gyár beindulását 1974.július 1-vel. A Szovjetunió a szállításokat 1971.májusában kezdte meg és folyamatosan teljesítette.

Az építési munkálatokat a 31. sz. Építőipari Vállalat, még a technológiai és elektromos szerelési munkákat tíz vállalat végezte. A beruházás felett a KISZ Békés megyei Bizottsága védnökséget vállalat.

A huzottsiküveggyár beruházásán és beüzemelésén 45 szovjet szakember vett részt. Munkájukkal jelentősen hozzájárultak a szerelés, a próbaüzemelés és az üzemszerű termelés feladatai végrehajtásához.

Az Orosházi Üveggyár 50 szakembere egy évi tanulmányi uton volt a Szovjetunióban a Liszicsanszki Üveggyárban.

Megismerték és elsajátították a huzott siküveggyártás technológiáját. Fontos részét alkotják az új gyár szakembergárdájának.

Az Orosházi Huzottsiküveggyár beruházása 1,5 milliárd Ft költséggel határidőre elkészült. Teljes üzemeléssel termelése 9,6 millió m³ huzottsiküveg, s ezzel az üvegipar termelésének 50 %-át adja ebből az üvegtypusból.

B E R U H Á Z Á S A D A T A I

1961 - 1965

- I. Az üveggyár építésére fordított költségek.
Tereprendezés, ut, vasut, üzem és szociális épületek építésére	232,5	mill.Ft.
Belföldön gyártott gépek gyártására, szállítására, szerelésére	132,9	" Ft
Külföldön gyártott gépek gyártására, szállítására, szerelésére	140,8	" Ft
Káderek képzésére, és egyéb beruházással kapcsolatos kiadásokra	25,1	" Ft
Beruházás teljes költsége	531,3	" Ft
- II. Az építésre felhasznált fontosabb anyagok
Folyami kavics	32000 m ³	cement	80000 mázsa
Bányahomok	3200 m ³	betonacél	18000 mázsa
Tégla	1.500000 db	égetett mész	6000 mázsa
Előregyártott vasbeton szerkezetek		3200 m ³	
Megmozgatott föld mennyiség		220000 m ³	
Beépített csővezeték hossza		16000 m	
- III. Az építés csúcsideszakában az építkezésen az építést végző 31.sz.ÁÉV, ÉM Békés megyei Állami Építőipari Vállalat és a gépeket szerelő ÉM Gép- és Felvonószerelő Vállalat, valamint 22 alvállalkozói létszámában több mint 700 fő dolgozott.
- IV. A gyár 65 kh-on épült, kb 3 km iparvasuti vágánnyal kb 2 km uthálózattal. Beépített terület 57000 m², az épület összes térfogata 525000 m³.
- V. Az építkezés kivitelezése 18 hónap alatt történt.

Az új gyárnak, mint az Orosházi Üveggyár II.számú Gyáregységének ünnepélyes átadására 1974.október 6-án a megye és a város felszabadulásának 30. évfordulóján került sor.

Az üblös és huzottsiküveggyár egyedi nagyberuházások befejezése után az egységes termelési szervezetben az Orosházi Üveggyár 1975-ben 1,06 milliárd Ft termelési értéket állított elő, amely az Üvegipari Művek termelésének 34,8 %-a. Állóeszköz értéke: 2.2 milliárd Ft. A gyár 1975-ben az üvegipar keretében a hengerelt és huzott sikküveg 76 %-át, és az üblösüveg 63,1 %-át termelte.

A gyár dolgozóinak száma 1975-ben elérte a 3.460 főt, és ezzel Békés megye és az Üvegipari Művek legnagyobb ipari nagyüzeme lett. A megyében egyedüli ipari üzem amely 3000-nél nagyobb létszámot foglalkoztat.

A fentiek együtt határozzák meg az Orosházi Üveggyár politikai, gazdasági és társadalmi jelentőségét a megyében, Orosházán és az üvegiparban. /9.sz. táblázat a második nagyberuházásról./

7./ Új üzem új termék a Hungaropánüveg

A piaci igényekhez való alkalmazkodás és az üveg további feldolgozása jegyében született a döntés, hogy szabadalomvásárlással bevezetik az egyik legkorszerűbb üveg, a hőszigetelő üveg gyártását, /Thermopán, magyar márkaneve a Hungaropán./ A gyártási eljárás a következő: két vagy több üveglapot forrasztanak össze tíz-tizenkét milliméter távolságban. Először magas hőmérsékleten rézréteget visznek fel az üveg szélére, így az egyik legerősebb kötés, a fémüvegekötés jön létre. Erre ónréteget visznek fel, majd ólomszallaggal zárják le a két vagy több üveglapot. Az ezek közötti légréteget páratlanítják, így száraz levegő marad az üveglapok között, s bármilyenek is az időjárási viszonyok, az üveg nem párasodik. A hőszigetelést $+ 30^{\circ}\text{C} - 30^{\circ}\text{C}$ hőmérsékleti viszonyok között biztosítja. Ezek az üvegelemek - amelyek kö-

B E R U H Á Z Á S A D A T A I

1970 - 1974

A beruházás főbb adatai

Beruházó /üzemeltető/ meg-
nevezése, címe:

Üvegipari Művek Budapest V.,
Beloianisz u. 2-4.

A beruházás telepítésének
helye:

Orosháza

Termelési kapacitás mennyi-
sége:

9.574.300 m² huzottsiküveg/év.

Fejlesztési költség összege:

1.533.0 millió Ft

ebből: beruházási költség
forgóeszköz szükséglet
konvertibilis deviza

90.0 millió Ft

524.4 ezer dollár

A fejlesztés pénzügyi fedeze-
te:

költségvetési hozzájárú-
lás összege:

733.0 millió Ft

állami kölcsön összege

800.0 millió Ft

A beruházás megvalósításának

kezdési éve

1968

befejezési éve

1974

próbaüzem kezdete

1974.VII.01. /háromhónappal

a határidő előtt

Kivitelező:

31.sz. ÁÉV és 12 további vál-
lalat

zül a legkisebb 40 x 40 cm, a legnagyobb 300 x 300 cm, korszerű, biztonságos, esztétikailag szép építőanyag. A lakásokban mint nyílászáró szerkezetek, a középületeknél pedig akár belső, akár külső falként hasznosítható. Hazánkban eddig külföldről szerezték be. A hazai előállítás lényegesen olcsóbb. A Hungaropán Üzem 8 hónap alatt készült el, és 1971 óta üzemszerűen termel. Hazai felhasználás mellett, jelentős az export tőkés és demokratikus irányba. Az Üzem éves viszonylatban 76.000 m² hungaropán üveg gyártására képes egy műszakban.

8./ Az Orosházi Üvegyár termékeinek értékesítése

A gyár termelése állandóan növekedett, a termékek választéka bővült. A termelés fejlődését jól mutatja, hogy 1966-ban 82.000 to. üveg készült. 144 millió db konzervüveg, és 115.000 to üvegből 260 millió konzerv-, palack-, és gyógyszeres üveg és 2,5 millió m² hengerelt síküveg készült.

1976-ban 220.000 to üvegből 356 millió db üblösüveg, 1,7 millió m² hengerelt síküveg és 4,7 millió huzottsíküveg készült. /8.2 millió m² 2 mm-re átszámítva./ /14., ábra/

A gyár termékeivel elsősorban a hazai szükségletek kielégítésére termel. Belföldi felhasználásra került a termelésből 1965-ben 85,5 %, 1970-ben 84 %, 1976-ban 76,1 %.

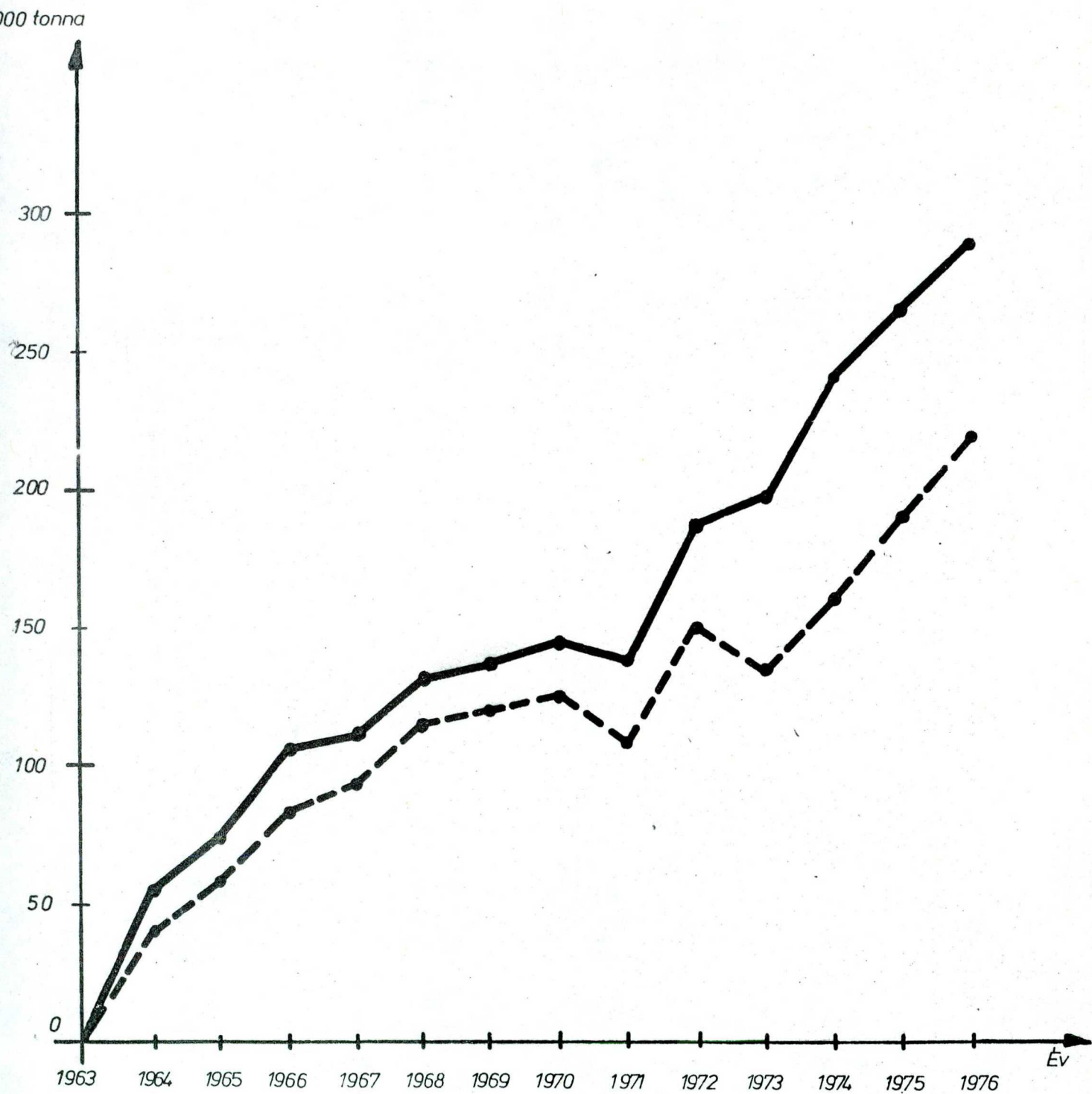
Főbb hazai felhasználók: tartósítóipar, boriipar, szesz- és likőripar, ásvány-, szikviz- és üdítőipar, gyógyszeripar, egyéb ipari ágazatok.

A gyár termékeinek 1965-ben 14,5 %-a, 1970-ben 16 %-a, és 1976-ban 23,9 %-a került szocialista és tőkés relációban exportra. Ezzel jelentősen hozzájárult dollár és rubel bevételünkhöz. A gyár exporttermelése 1969-ben 180.000 dollár, 1971-ben 1 millió dollár, 1976-ban 3,7 millió dollár és 2,5 millió rubel volt.

Szocialista vásárlónk: NDK, Jugoszlávia, Szovjetunió.

Tőkés vásárlónk: NSZK, Olaszország, Anglia, Törökország, USA, Kanada, Málta, Líbia, Izrael.

/ 10., 11., 12., táblázatok a termelés fejlődéséről,
az export alakulásról

14. ábra. Az Orosházi Üveggyár termelésének növekedése.

olvadt üveg és jó árú

10.sz. táblázat

A termelés tonna mennyisége és a termelés érték

alakulása évenként

É v	termelés jó áru	ezer tonna olvadt üveg	termelési érték millió Ft
1963	0,019	1,0	0,078
1964	31,8	51,5	131,4
1965	56,7	78,3	248,5
1966	80,3	103,1	319,0
1967	92,9	113,0	408,4
1968	108,9	130,8	437,0
1969	115,9	134,3	501,0
1970	115,6	135,2	534,1
1971	104,9	134,2	514,5
1972	149,3	183,3	215,5
1973	138,7	190,0	688,7
1974	160,2	238,5	848,7
1975	191,9	257,3	1060,9
1976	220,0	290,0	1159,6

11.sz.táblázat

Export teljesítés millió Ft

É V	T ő k é s		D e m o k r a t i k u s		Összesen Ft-ban
	Ft.	Dollár	Ft.	Rubel	
1963	-	-	-	-	-
1964	-	-	3	0,09	3
1965	2	0,48	34	0,97	36
1966	44	1,06	29	0,83	73
1967	18	0,44	44	1,26	62
1968	14	0,34	28	0,80	42
1969	11	0,27	85	2,43	96
1970	45	1,09	60	1,72	105
1971	54	1,31	87	2,49	141
1972	31	0,75	85	2,43	116
1973	38	0,92	84	2,40	122
1974	58	1,41	85	2,43	143
1975	94	2,14	66	1,66	160
1976	159	3,72	89	2,55	242

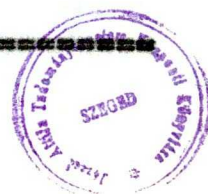
Üvegipari Művek

1976 tőkés relációban

13.930.600 dollár

szocialista reláció

9.673.300 rubel

12.sz. táblázat

Az Orosházi Üveggyár V. ötéves tervének főbb

mutatói

Megnevezés	1976	1977	1978	1979	1980
Termelési érték millió Ft-	1.043	1.152	1.146	1.342	1.435
Ebből öblös	729	953	974	1.103	1.219
sik	214	199	172	239	234
Export millió Ft	198	243	256	291	312
Ebből tőkés	118	137	156	183	203
szocialista	80	106	100	108	109
ezer dollár	2.856	3.318	3.776	4.425	4.918
ezer rubel	2.298	3.027	2.848	3.102	3.121
Összes foglalkoz- tatott	3.447	3.471	3.599	3.566	3.560
Ebből teljes mun- kaidőben	3.341	3.341	3.341	3.341	3.341
Ebből fizikai	2.866	2.871	2.871	2.871	2.871
Bérszínvonal lét- számra jutó ter- melési érték Ft/Fő	308.041	339.723	337.914	395.717	428.390

=====

a gyár V. ötéves tervéről./

9./ A KISZ védnökség teljesítése a két beruházás felett

"A KISZ Védnökség vállalásának az a lényege, hogy segítsünk, ahol szükség van a fiatalokra jellemző tetterekészésre, igazi ifjúkommunista rohammunkára."

/KISZ V. Kongresszus határozatából/

A KISZ Békés megyei Bizottsága mindkét Üveggyári beruházás építésének megindulásakor felismerte az új iparág telepítésének megyei és népgazdasági jelentőségét, és védnökséget vállalt az építkezés felett. Az első beruházás védnökségi feladatai teljesítésében közreműködtek az építkezés, a gyár, a város és a területi honvéd KISZ alapszervezetek fiataljai.

A védnökség irányítására alakult Operatív Bizottság segítséget nyújtott az első műszakiak biztosításában. Segítette és ellenőrizte az iparitanuló képzést, a fiatal szakmunkások felkészítését az üvegipari munkára. A beruházó vállalatok KISZ alapszervezetei számtalan "zöld utat" biztosító levele ment a vállalatokhoz, intézményekhez, amikor az építkezés, anyag, alkatrész vagy más felszerelés késése miatt akadozott. A kérésnek mindig volt fogadatja, mert a védnökségnek tekintéje volt.

"Zöld utas" levél ment Csehszlovákiába, a Klatovi Gépgyár ifjúsági szervezetéhez. Ők szállították a hengerelt sík huta, az öntött üzem berendezéseit. Az építkezés 1963 közepére elkészült, a termelő gépek terv szerint 1964 végére érkeztek volna. A több mint 30 millió Ft költséggel épült üzemi berendezések hiányában nem termelhettek volna. A levélváltást tárgyalások követték, amelynek eredményeként a termelőberendezéseket egy évvel a tervezett előtt, 1963-ban leszállították. Megkezdődött a termelés, amellyel a gyár 85 millió Ft-al több termelési értéket állított elő. Megértésre talált a védnökség az építőknél is. A párt és a kormány a népgazdaság üveg szükséglete miatt az építkezés

a tervnél egy évvel előbbi befejezését kérte. Az építkezés dolgozói, fiataljai felelősséggel dolgoztak, leküzdötték az akadályokat, jelentős érdemeket szereztek, hogy az üvegipar új, nagy gyáróriása egy évvel a határidő előtt épült fel.

A KISZ védnökség nagyban hozzájárult, hogy 1963. november 6-án megindult a próbautazási termelés, az automata gépeken konzervüveggé formálódtak az üvegcsépek.

A KISZ VII. Kongresszus határozata szellemében a KISZ Békés megyei Bizottsága a megyei ifjúsága nevében védnökséget vállalt a IV. ötéves terv legnagyobb megyei beruházása, az Orosházi Huzott Siküveggyár építése felett is.

A védnökségi feladatok szocialista szerződés rögzítette. A védnökségvállalás teljesítésében szerepet töltött be a beruházáson dolgozó fiatalok 55 %-át tömörítő három KISZ alapszervezet. Az Operatív Bizottság munkáját a követelményeknek megfelelő felelősségérzet és hozzáértés jellemezte. Rendszeresen értékelte a beruházás helyzetét, s megfelelő intézkedéseket kezdeményezett a "zöld utas" levelekkel.

Védnökségi napok, KISZ építőtábor keretében 40.000 társadalmi munkaórát teljesítettek Orosháza és Békés megye fiataljai. A résztvevők száma hatezer fő volt.

A beruházásban résztvevő vállalatok KISZ bizottságainak titkárai együtt tárgyalták meg a védnökséggel kapcsolatos tennivalóikat. Egész sor vállalatot tettek, szerződéseket kötöttek. Az Operatív Bizottság szervezésében jó együttműködés alakult ki a honvédségi KISZ szervezetekkel, az ideiglenesen hazánkban tartózkodó szovjet katonafiatalokkal, komszomolistákkal, a beruházáson közreműködő szovjet szakemberekkel.

A védnökségi feladatok teljesítésében kiemelkedő volt a Csepel Vas és Fémművek és a Dunai Vasmű KISZ Bizottságai közreműködése. A védnökség hozzájárult ahhoz, hogy az egyedi nagyberuházásként épült Orosházi Huzott Siküveggyár határidőre elkészült, s üzemszerűen megkezdte a termelést.

VII. Az Orosházi Üveggyár a város és vonzáskörzete

kapcsolata és kölcsönhatása

A gyár jelentősen hozzájárult a teljes foglalkoztatáshoz, a foglalkoztatás struktúra megváltoztatásához. Mint munkahely csökkentette az ingázók körét, elősegítette dolgozóinak a városban való letelepedését. Növelte a családok jövedelmét, amely kedvezően változtatta meg az életfeltételeiket, életmódjukat.

A gyár az elmúlt 14 év alatt 500 lakást biztosított dolgozói részére. A lakások 71 %-át fiatalok kapták. A gyár közelében lakótelep épült, ahol már 200 család lakik, és amely a város legdinamikusabban fejlődő része.

A gyár jelentősen hozzájárult a város fejlesztési alapjához. Az "Egy nap a városért" mozgalomban évente 200 ezer Ft-al járul hozzá gyermekintézmények építéséhez 5 millió Ft-tal segítette az új művelődési központ felépítését. A gyár kollektívája felépített egy 100 férőhelyes óvodát a lakótelepen. Kezdeményezte és vállalta egy nyolctantermes általános iskola építési költségeit, mely működésével megoldja a gyári lakónegyed és a Szőlő városrész iskolagondját. A szocialista brigádok és KISZ alapszervezetek bölcsődéket, óvodákat, iskolákat, uttőri közösségeket patronálnak és segítenek.

Jelentős a gyár segítsége és együttműködése a vonzáskörzet költségeivel. Támogatja az "Egy nap a községért" akció, segítette gyermekintézmények építését Gádoroson, Nagyszénáson, Csorváson, tornaterem építését Pusztaföldváron. Biztosította a szükséges üvegmenynyiséget az 1970-es árvízszeltyotta területen épülő lakásokhoz, Szolnokon új lakótömb építéséhez, a gyomai és békéssámsóni általános iskola és a tótkomlói művelődési házhoz.

A gyár, mint munkahely egyre sokoldalubbban hat a dolgozók életmódjára, a családok életére, művelődésére, a gyermekek pályaválasztására. Kialakult és állandóan fejlődik a gyár párt-társadalmi szerveinek és gazdasági vezetésének kapcsolata és együttműködése vonzáskörzet, a város és a megyei párt- tanácsi - társadalmi vezetőszerveivel, intézményeivel.

A gyár társadalmi, politikai és gazdasági jelentősége elismert. A különböző párt, társadalmi és állami szervezetben egészen az országos jelentőségű szervekig több mint 100 dolgozó testületi tag. Résztvesznek a párt politikájának országos és helyi feladatai meghatározásában és végrehajtásában.

Az Orosházi Üveggyár a város és vonzáskörzete kapcsolatát az együttműködés és kölcsönhatás jellemzi. Elősegítik egymás fejlődését. Korszerű üvegiparral fejlődtek a szocialista termelő erők és termelési viszonyok. Kialakult és meghatározóvá vált az erős, egységes ipari nagyüzemi munkásság. A gyár telepítésével olyan új vonásokkal gazdagodott a társadalmi környezet, amely meghatározza a benne élő emberek szocialista fejlődését is.

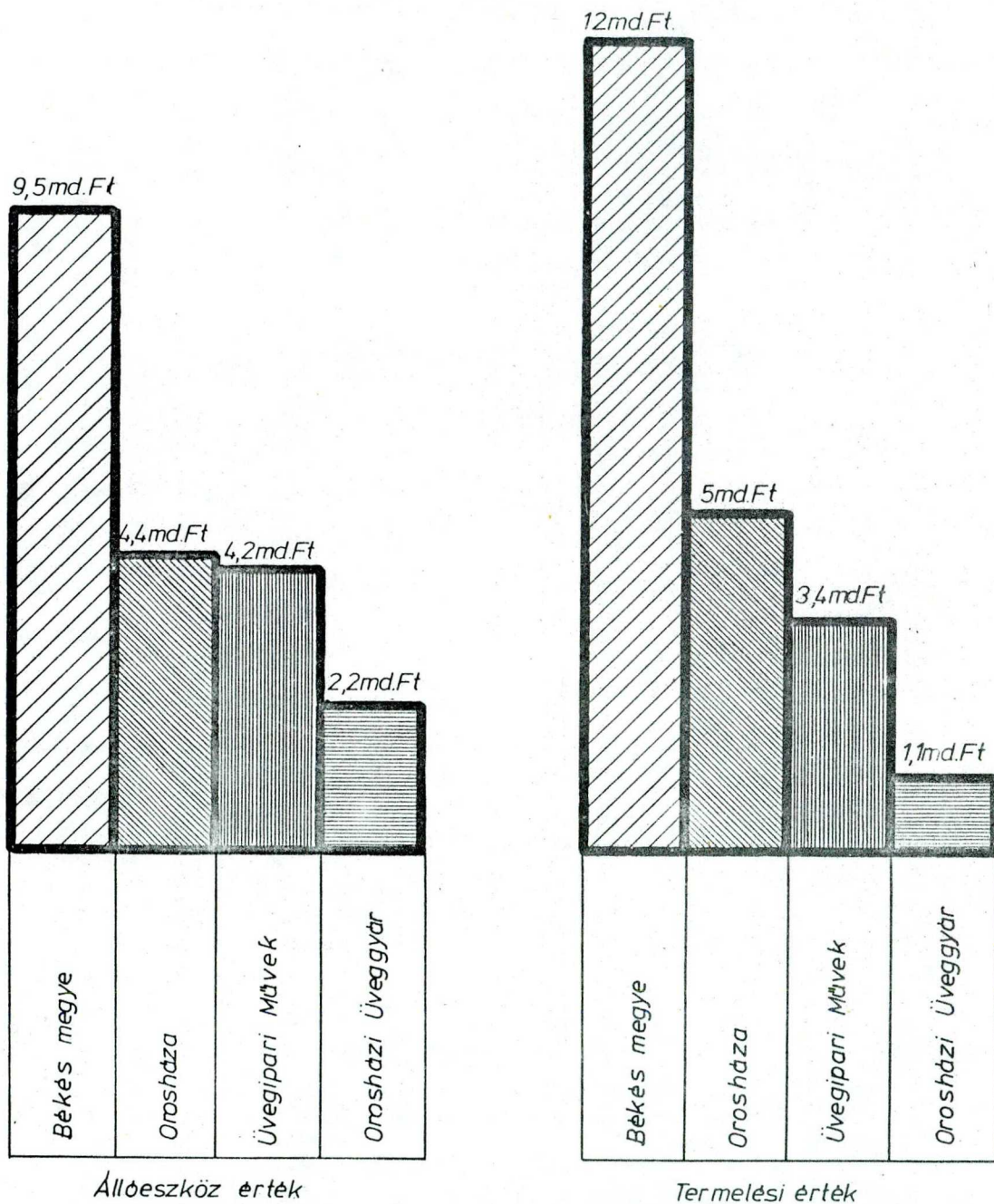
IX. Befejezés, következtetések

Az Orosházi Üveggyár egyedi nagyberuházás két szakaszában megépült és üzemszerűen termel. Nagyságrendjével meghatározó jelentőségű Békés megye és Orosháza iparában, az Üvegipari Művek működésében. A szocializmus építésében a Viharsarokban a dolgozók élet és munkakörülményeiben jelentős változást és fejlődést eredményezett a társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális életben.

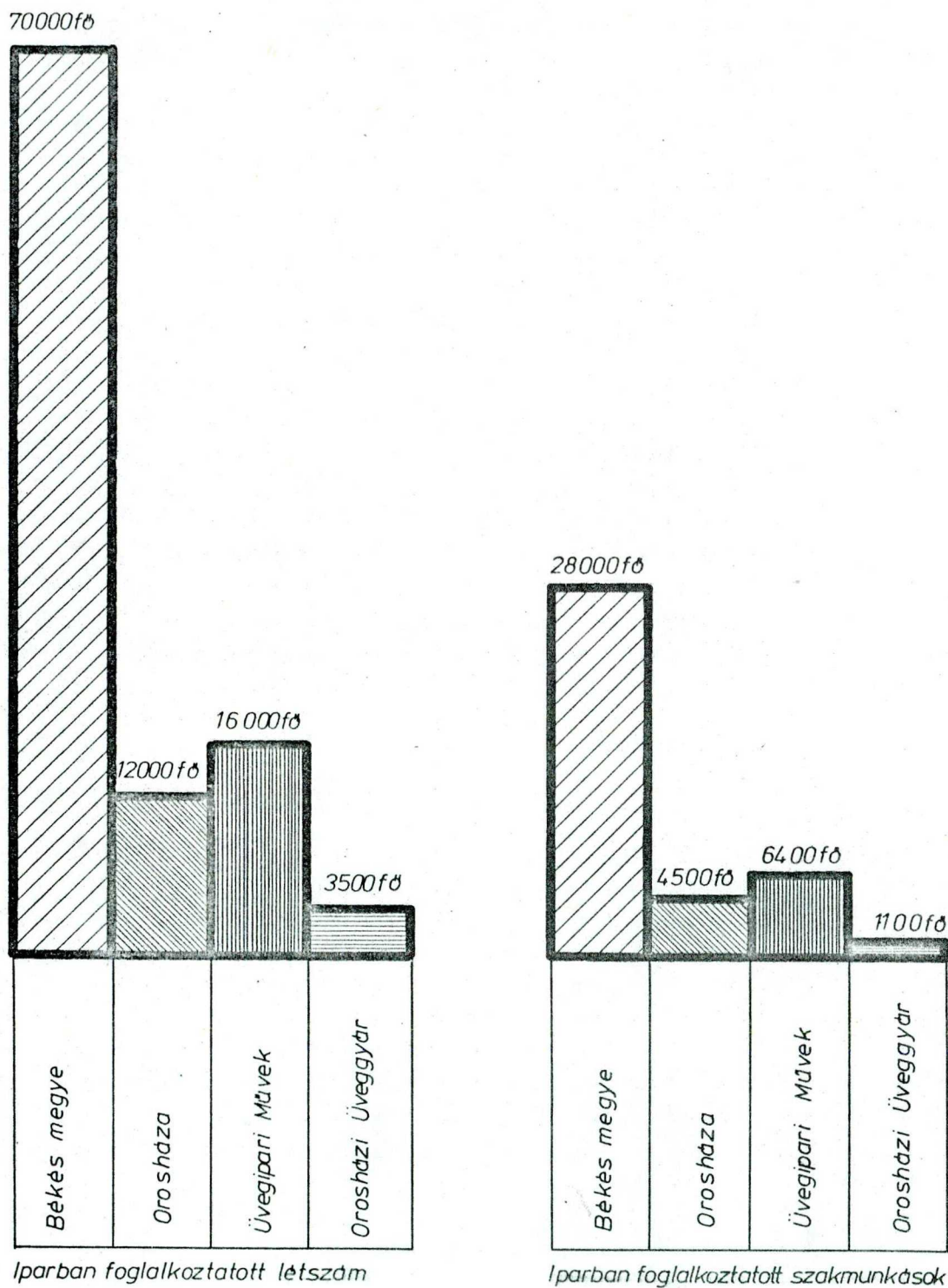
Az Orosházi Üveggyár a párt és a kormány vidéki ipartelepítési politikájának bizonyítéka és eredménye. Létrejött és termel hazai szükségletekre exportra, Békés megye legnagyobb ipari nagyüzeme, az Üvegipari Művek legnagyobb gyára. /15., 16., ábra/

Megállapításaim és következtetéseim az alábbiak:

- 1./ Az Orosházi Üveggyárban van Békés megye ipari állóeszközállományának /9.5 milliárd Ft-ból/ 21,5 %-a, állítja elő a megye iparának termelési értéke /12 milliárd Ft-ból/ 9,3 %-át és alkalmazza az ipari foglalkoztatottak 5,83 %-át.

15. ábra. Az Orosházi Üvegyár részaránya Békés megye, Orosháza ipara, az Üvegipari Művek termelési érték, állóeszközüérték viszonylatában.

16. ábra. Az Orosházi Üveggyár létszámának és szakmunkás állományának a viszonya Békés megye, Orosháza ipara, az Üvegipari Művek viszonylatában.

- 2./ Az Orosházi Üveggyárban van Orosháza ipari állóeszközállományának /4,4 milliárd Ft-ból/ 50 %-a, állítja elő az ipari termelési érték /5 milliárd Ft-ból/ 25,6 %-át és alkalmazza az ipari foglalkoztatottak 29 %-át.
- 3./ Az Orosházi Üveggyárban van az Üvegipari Művek állóeszközállományának /4,2 milliárd Ft-ból/ 50 %-a, állítja elő a vállalati termelési érték 35 %-át, és dolgozik a foglalkoztatottak 24 %-a.
- 4./ Az Orosházi Üveggyárban dolgozik Békés megye ipari szakmunkásainak 4,2 %-a, Orosháza ipari szakmunkásainak 33 %-a, az Üvegipari Művek szakmunkásainak 22 %-a.
- 5./ Az Orosházi Üveggyár sokoldalúan hozzájárul Orosháza urbanizálódásához: lakás, kommunális fejlődéséhez, kulturális és gyermekintézmények építéséhez, a kereskedelem és közlekedés összeforgalmának jelentős fejlődéséhez.
- 6./ Kialakultak a párt és társadalmi szervek az Orosházi Üveggyárban. Szervezetileg fejlődtek és megerősödtek. Vezetőszerveik eredményesen szervezik a politikai és mozgalmi életet. Meghatározó szerepet töltenek be a párt politikájának megismertetésében, elfogadtatásában és a végrehajtásra történő mozgósításban.
- 7./ Kialakult és jelentős politikai, társadalmi és gazdasági szerepet tölt be az ipari nagyüzemi munkásság a gyárban, Orosházán, Békés megyében és az Üvegiparban.
Nagy számú és jó felkészültségű műszaki értelmiség jött létre, szerepe folyamatosan fejlődött és jutott érvényre a gyár és Orosháza életében.

8./ Az Orosházi Üveggyár, Orosháza és vonzáskörzete sokoldalú kapcsolata kialakult és kölcsönhatása jól fejlődött. Ennek eredményeivel a gyár sok - oldaluan befolyásolja és meghatározza a város és a falu, a fizikai és szellemi munka közeledését, a dolgozók élet és munkakörülményeit, a dolgozók és a családok életszínvonalát, életmódját, szocialista gondolkodását.

Az Orosházi Üveggyár szocialista ipari nagyüzem. Felépítésével és üzemelésével Orosháza ipari város lett, és általa lett "az üveg városa". A gyár a szocializmus építésének, a szocialista iparosításának az eredménye. További működésével pedig hozzájárul a fejlett szocialista társadalom építéséhez.

O r o s h á z a, 1977. november hó

Ambrus Pál
középiskolai tanár

Felhasznált irodalom, forrásmunkák:

- 1./ MSZMP VII. kongresszus jegyzőkönyve 1959
- 2./ MSZMP KB 1960. június 29-i határozata
- 3./ Békés megye társadalmi fejlődése 1970
- 4./ Békés megye 30 éve 1976
- 5./ MSZMP Békés megyei pártértekezletek anyagai
1962 - 1966 - 1970 - 1975
- 6./ KISZ Békés megyei küldöttértekezletek anyagai
1964 - 1976
- 7./ Olajbányászat a Nagyalföldön 1971
- 8./ Békés megye település földrajza
- 9./ Békés megye gazdaságföldrajza
- 10./ A népszámlálás Békés megyei adatai
1949 - 1960 - 1970
- 11./ KSH Békés megyei Igazgatóság évenkénti adatai
- 12./ Orosháza története 1969
- 13./ Orosháza a szocializmus útján 1975
- 14./ MSZMP orosházi pártértekezletek anyagai 1962
1966 - 1970 - 1975
- 15./ Beruházási program I-II
- 16./ Az Orosházi Üveggyár telepítésével kapcsolatos
jegyzőkönyvek
- 17./ Réthly Gyula Üveggyár a Sajó parton 1969
- 18./ Czina Sándor: Az Orosházi Üveggyár hatása a
városban és vonzáskörzetében élő emberek életére 1975

19./ Békés megyei Népujság 1961.május 1-1 és 1963.november 6-1 száma

20./Népszabadság 1974.október 6-1 száma

21./ Az Üvegipari Művek 1976 évi értékelése

22./ Saját kutató és gyűjtőmunka

Adatokat, információkat adtak

Dr.Andrasovszky György ÉVM

Szokup Lajos

Üvegipari Művek

Fodor Sándor

Üvegipari Művek

Kiss Sándor

MSZMP Békés megyei Bizottsága

Kovács Ferenc

MSZMP Móri Járás Bizottsága

Czina Sándor

Orosházi Üveggyár

Czövek László

Orosházi Üveggyár

Csöntör József

Orosházi Üveggyár

Szász Gyöngyi

Orosházi Üveggyár

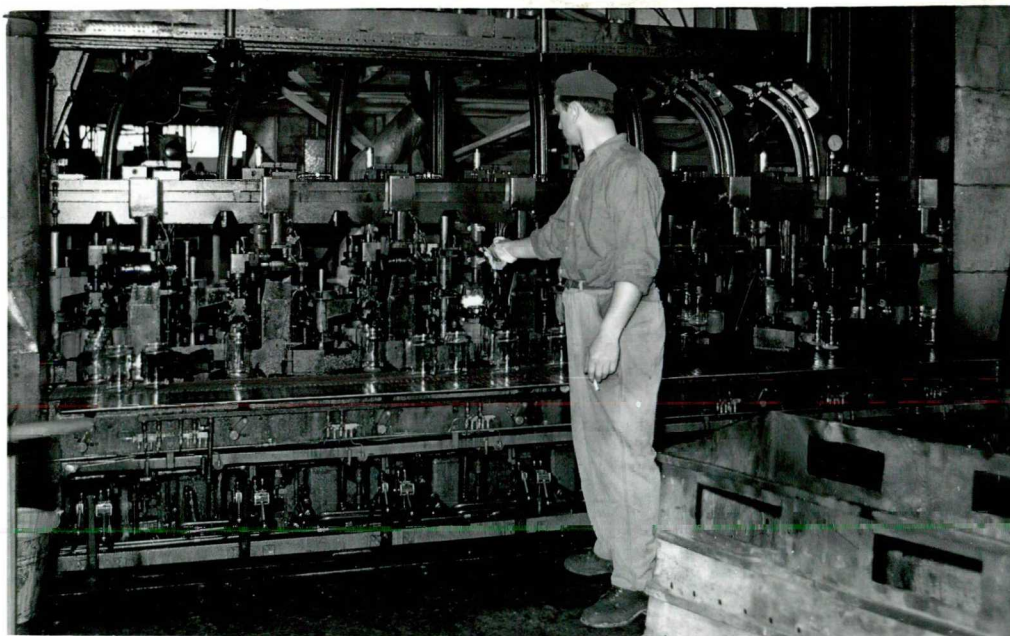
Vagyon Ferenc

Orosházi Üveggyár

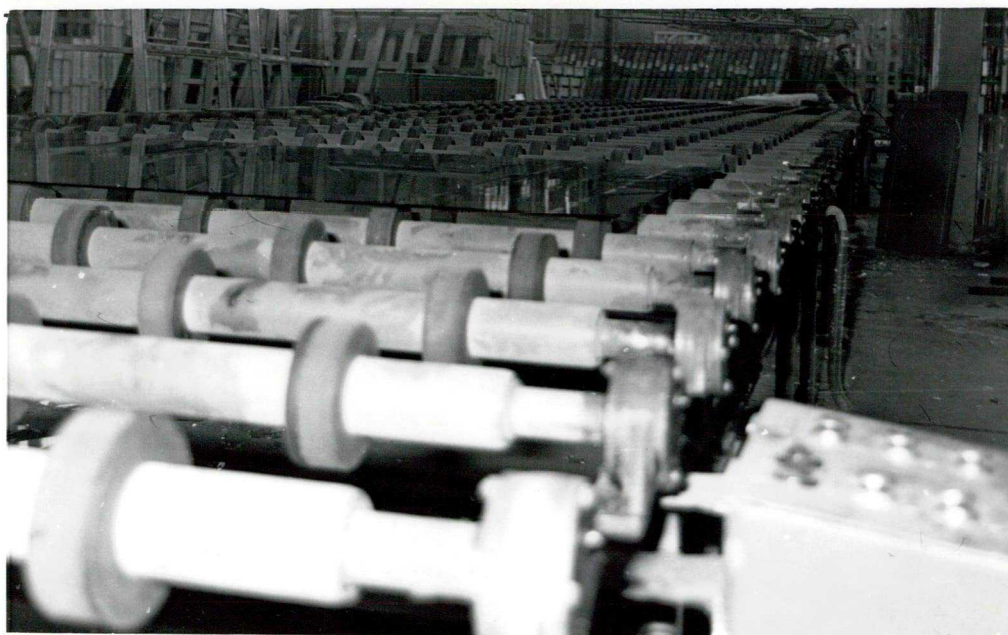

1. kép. Az Orosházi Üveggyár főbejárata

2. kép. Korszerű öblösüveggyártó automatagép

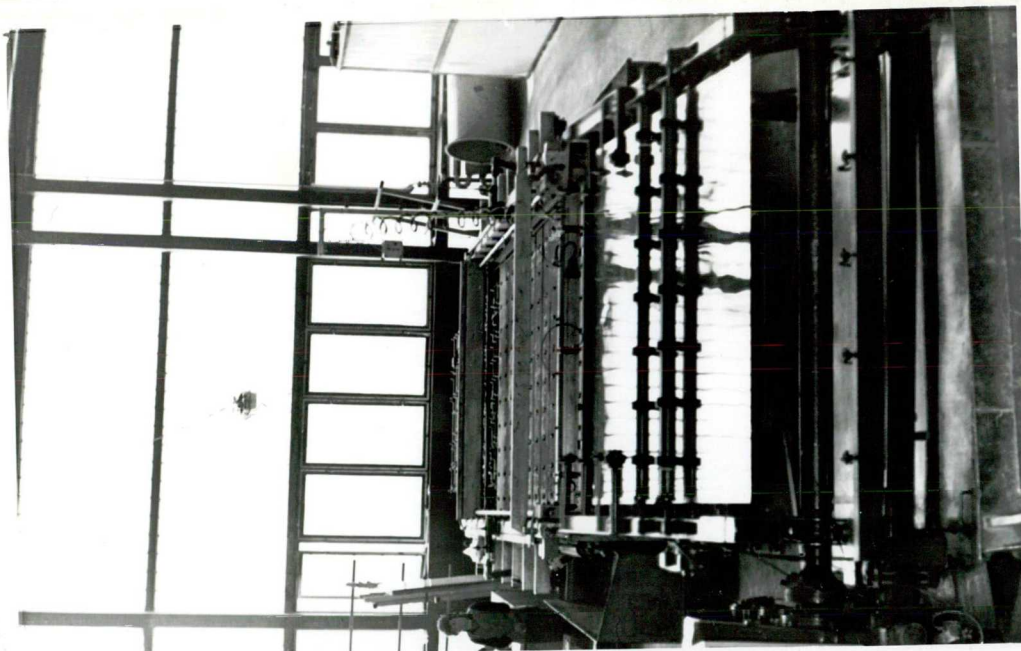
3. kép. A Hengerelt /öntött/ Síkfűveg Hutában működő gyártó-
gépsor

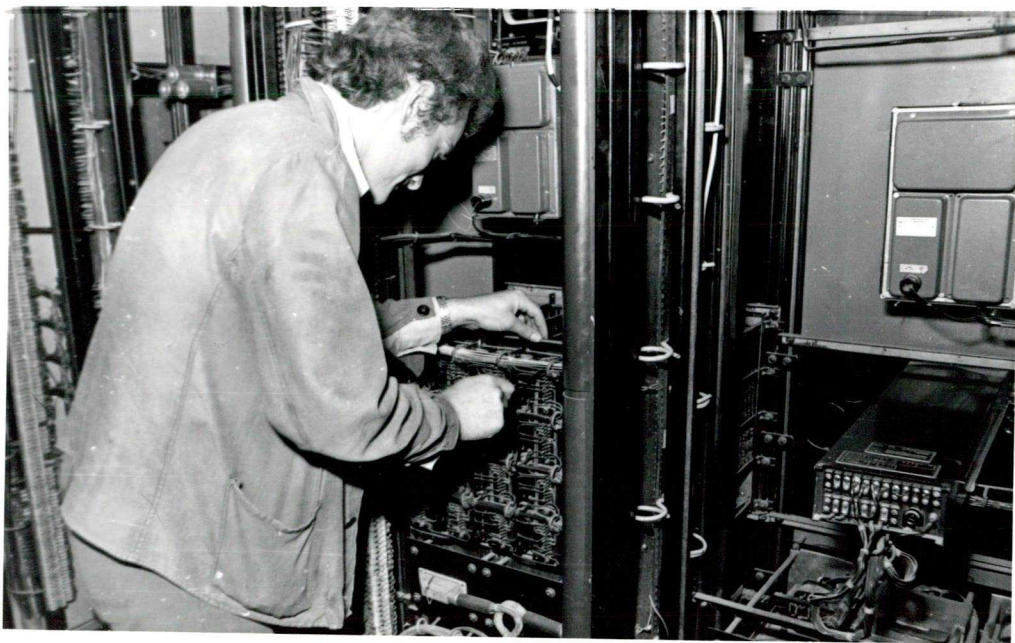
4. kép. A Keverő Üzemben automata mérleg sor biztosítja az
alapanyagok megfelelő összetételét

5. kép. Letörőszint a Huzott Síküveggyárban

6. kép. Automatikus üvegvágás a Feldolgozó Üzemben

7. kép. A Műszerész TMK-ban végzik a javításokat

8. kép. A gyár tanműhelyében a szükséges alapszakmákban képzik a jövő szakmunkásait

9. kép. Az üveggyártáshoz szükséges alapanyagokat teljesen,
a késztermékek többségét a vasut szállítja

10. kép. A Gyopáros- tó mellett két üdülő szolgálja a dol-
gozók pihenését

11. kép. Az Üzemorvosi rendelő irányítja az Üzemegészségügyet, ápolja a dolgozók egészségét

12. kép. A gyári Klub a KISZ Üzemi Bizottsága irányításával működik

